

1) Staroveká literatúra - znaky, literárne druhy a žánre (epos, báj, bájka, komédia, tragédia...), autori a ich diela. Antigona, Iliada, Odysea

Rozdeľuje sa na :

- a) Orientálna (sumérska, hebrejská, staroegyptská, indická)
- b) Antická literatúra

Znaky sumerskej literatúry:

Polyteizmus (mnohobožstvo), bohovia a polobohovia s kladnými a zápornými vlastnosťami, podriadenosť ľudí k bohom, túžba hrdinov po sláve/kráse/nesmrtelnosti, symbolika postáv a predmetov, rozsiahle epické diela(epos)

Znaky hebrejskej literatúry :

Monoteizmus(jeden boh), odklon od tela a príklon k duši, dôraz na nadpozemský život, mytý, podobenstva, poučenia, lúboštná poézia

Najstarší epos je epos o Gilgamešovi (napísaný v 12 hlinených tabuľkách), autor neznámy

epos sa skladá z 2 častí

- 1) Hovorí o priateľstve medzi Gilgamešom a Enkiduom
- 2) Hovorí o úsilí Gilgameša nájsť nesmrteľnosť

DEJ

Gilgameš bol z 2/3 boh po matke, bohyni Ninsun a len z 1/3 človek po otcovi. Chcel sa presláviť, a preto dal postaviť okolo Uruku hradby. Nútil ľudí stále pracovať a preto sa začali sťažovať bohom. Prosili ich, aby stvorili bytosť, ktorá by sa mu vyrovnala.

Bohyňa Ištar vypočula ich prosby a stvorila Enkidua, divocha, ktorý žil v stepi. Ten Gilgameša vyzval na súboj, ktorý vyhral a spriatelil sa s ním. Spoločne sa vybrali do ďalekého cédrového lesa zabiť obludu Chuvavu, príčinu všetkého zla na svete. S pomocou bohov sa im ju podarilo premôcť. Po tomto čine bohyňa Ištar vzplanie láskou ku Gilgamešovi, ktorý ju pre jej prelietavosť odmietne. Za trest prichádza na zem nebeský býk a Enkidu s Gilgamešom ho zabijú. Enkidu urazí Ištar a preto naňho zošle kľatbu.

Po jeho smrti sa Gilgameš rozhodol hľadať nesmrteľnosť. Vyhľadal Utanapištima, jediného, čo prežil potopu sveta. Nesmrteľnosť mu má zaručiť rastlinka nesmrteľnosti. Na ceste za ňou prekonáva množstvo prekážok. Nezíska ju, pretože nevydrží bdiť 6dní a 7nocí, a keď ju neskôr z dna oceána vyloví, zožerie ju had. Uvedomuje si, že človek nemá kráčať za chimérami. Gilgameš sa stal nesmrteľným a stal sa slávou svojho mena.

ILIADA – autor Homér

Ilias sa dejovo dotýka posledných 51dní desaťročnej grécko-trójskej vojny. Vojnu medzi Trójou a Spartou vyvolal syn trójskeho kráľa Priama, Paris, ktorý uniesol Helenu, krásnu ženu spartského kráľa Menelaa. Ústredným motívom je hnev najväčšieho gréckeho bojovníka Achilla. Keď mu veliteľ gréckeho vojska vezme jeho zajatkyňu, prestáva bojovať. Trójanania získavajú v boji prevahu a ich postup zastaví až Achillov priateľ Patroklos v Achillovej výzbroji. Do deja zasahujú aj grécki bohovia pomáhajúci jednej alebo druhej strane.

ODYSEA – autor Homér

Dej sa odohráva počas 41 dní posledného roka desaťročného Odysovho blúdenia pri návrate z trójskej vojny na rodnú Itaku. Odyseov syn Telemachos sa vydáva hľadať otca. Ten bol sedem rokov v zajatí nymfi Kalypso na ostrove Ogygia, keď predtým prežil so svojimi druhmi neobyčajné dobrodružstvá, o ktorých rozpráva po prepustení z ostrova pohostinným Fajakom pri ďalšej zastávke svojej púti.

Rozpráva o stretnutí s Kikónmi, opisuje pobyt v zemi Lotofagov, ktorý ponúkajú cudzincom ovocie zabudnutia, rozpráva o stretnutí s Kiklopmi i o tom, ako oslepil jednookého obra Polyféma. Vykresľuje dobrodružstvo s ludožravými Laistrygónmi, ktorý zabili časť Odyseových druhov a zničili väčšinu jeho lodí, zmieňuje sa o pobyte u čarodejnice Kirke, ktorá premenila jeho družinu na bravy, charakterizuje nástrahy zvodne spievajúcich Sirén, pred ktorými sa uchránil tým, že sa dal priviazať na sťažň lode, a rozpráva ďalšie príhody. Dobrosrdeční Fajakovia dopravili Odysea loďou kráľa Alkina na Itaku. Hrdina, preoblečený za žobráka, sa s prispením pastiera Eumania, syna Telemacha, a s pomocou bohyně Atény zúčastní na streleckej súťaži, ktorej víťaz má získať ruku jeho ženy Penelopy. Odyseus ako jediný šípom razom prestrelí poriská sekier, s pomocou Telemacha a dvoch pastierov porazí všetkých nápadníkov a šťastne sa víta s vernou Penelopou.

ANTIGONA – autor Sofokles

Po smrti kráľa Oidipa sa jeho synovia Eteokles a Polyneikes dostali do sporu o vládu nad Tébami. Eteokles sa spojil s Kreónom, novým vládcom Téb, a Polyneika vyhnal.

Polyneikes si našiel spojenca v cudzine, postavil vojsko a ním tiahli na Téby. Eteokles Téby bránil. Obaja sa stretávajú v súboji, v ktorom padnú. Kreón zakázal Polyneika pochovať, pretože sa dopustil vlastizrady. Antigona, ich sestra sa rozhodla brata pochovať, aj napriek tomu, že Kreón pohrozil smrťou každému, kto by zákaz porušil.

Antigona považovala tento zákaz za odporujúci božím zákonom. Posype pohodené telo brata prstou a vykoná príslušné obrady. Medzitým Kreónovi oznámili, že Polyneika niekto pochoval. Antigonu prichytili pri čine a priviedli do paláca. Kreón vydá príkaz, aby zavreli Antigonu zaživa do skalnej hrobky. Nepomáhajú ani prosby Kreonovho syna Haimona, Antigoninho snúbenca, ani jej sestry Ismeny.

Až výstraha veštica Teiresiasa ho presvečí, aby príkaz odvolal a ponáhlal sa ju oslobodiť. Bolo však neskoro. Antigona sa obesila na svadobnom šále. Po nevydarenom pokuse napadnúť svojho otca sa zúfalý Haimon prebodne mečom a samovraždu spácha aj jeho matka, Euridika. Samotný kráľ zošalie od žiaľu.

Báj - Je krátky epický útvar, ktorého úlohou bolo vysvetliť v minulosti nepochopené prírodné javy a ich príčiny. Obvykle v nej vystupovali nadprirodzené bytosti, bohovia, ale aj polobohovia. Baje vysvetľovali vznik sveta, búrku, striedanie ročných období atď.

Bájka - krátky epický útvar, ktorý vtipnou formou, za využitia satiry poukazuje na zlé ľudské vlastnosti. V bájke vystupujú hlavne zvieratá, ktoré sú nositeľmi vlastností.

Epos - je rozmerná epická skladba (epopeja) so širokým záberom deja a udalostí o hrdinských činoch legendárnych hrdinov, prípadne bohov. Je najväčším a najreprezentatívnejším žánrom epiky. Patrí k **veršovanej epike**. Od čias vzniku najstarších poznaných eposov prekonal tento žánr veľa zmien, takže vo všeobecnosti možno epos ťažko charakterizovať. Medzi jeho najvšeobecnejšie znaky patrí **veľký rozsah, bohatý a doširoka rozvetvený dej a výrazná podoba hlavných hrdinov**.

2) Stredoveká literatúra – znaky, žánre (legenda, rytiersky epos...); Staroslovienska literatúra; Moravsko-panónske legendy, Proglas. Cyrilo-metodská tradícia

Rozdeľuje sa na **duchovnú** a **svetskú** literatúru

Znaky stredovekej literatúry:

1. Teória o nemenlivosti poriadku sveta (svet sa delil na kňazov, pánov a chudobných)
2. Náboženská transcendentálnosť- viera vo vyšší nadpozemský svet
3. Napodobňovanie Biblie v obsahu aj forme: citácie, imitovania, parafrázovanie
4. Citácia a parafrázovanie sa pričastým opakovaním stali topickými (využívanie ustálených zvrátov)
5. Čerpanie symboliky, alegórie
6. Všetko určoval vzťah k Bohu
7. Anonymita - diela bez mien a titulov
8. Synkretizmus - splyvanie literárnych druhov a žánrov
9. Forma bola dôležitejšia ako obsah
10. Básnický štýl bol rétorický, veľmi ozdobný
11. Idealizované typizovanie - konštantné, ustálené vlastnosti (svätec)

ŽÁNRE STREDOVEKEJ LITERATÚRY:

mýtus, kronika, kázeň, žalm, hymnus, óda, pieseň, facécia (kr. anekdotický útvar samopašného charakteru), hagiografia(životopis svätého),

Proglas - autor Konštantín

- útvar hymnus = oslavná báseň
- prvá staroslovanská báseň napísaná v staroslovienečine
- 110 veršov, 12slabičné
- predspev k sv. Evanjeliu podľa Jána
- najstarší dochovaný odpis z 13. storočia
- oslava slovanského prekladu písma
- vyzdvihuje domáci jazyk - základ vzdelanosti
- obhajuje právo každého národa prijímať Božie slovo v rodnom jazyku
- citáty z Biblie
- amplifikácia (rozširovanie) *duša žiadna*
- kumulácia (hromadenie)
- klimax = kumulácia + gradácia významov jednotlivých výrazov
- anafora - opakovanie slov na začiatku veršov *slovo*
- metafora, básnické otázky, oslovenia

Život Konštantína – útvar legenda, autor Kliment, žiak Cyrila a Metoda

- životopisné údaje
- obsahuje 18 kapitol
- próza
- idealizované typizovanie
- vykreslenie učenca
- biblické citáty
- detstvo, mladosť, štúdium v Carihrade
- vyzdvihuje jeho nadanie, súcit s trpiacimi a neochvejnosť pri obhajovaní pravdy
- obhajoba staroslovienskej liturgie v Benátkach a v Ríme
- boj proti trojjazyčníkom
- **TROJJAZYČNÍCI**→ latinčina, gréčtina, hebrejčina
- spoločenské pomery na Veľkej Morave
- vznešený a rétorický štýl (rečnícke otázky, prirovnania, kontrasty, dramatické dialógy, podobenstvá)

- vyvrcholením diela je Konštantínova obhajobná reč na obranu staroslovienčiny: „*Či neprichádza dážď od Boha na všetkých rovnako? Alebo či slnco tak isto nesvieti na všetkých? Či nedýchame na vzduchu rovnako všetci? A tak vy nehanbíte sa, tri jazyky len uznávajú a prikazujú, aby všetky ostatné národy a plemená boli slepé a hluché?*“

Život Metoda – útvar legenda, autor Gorazd

- 17 kapitol
- kratšie, epickejšie menej legendové dielo
- podrobne sa venuje Metodovej misijnej činnosti na Veľkej Morave, zriadeniu vlastnej cirkevnej provincie, menovaniu za arcibiskupa
- obhajoba staroslovienčiny
- Metodova smrť a jeho pohreb
- básnické obrazy a trópy
- výstižne charakterizuje spoločenské pomery na Veľkej Morave

3) Svetový humanizmus a renesancia - znaky, autori a ich tvorba - Shakespeare (**Hamlet**), Cervantes, Boccaccio, Dante

14. – 17. storočie

- myšlienkové spoločenské a umelecké hnutie, ktoré sa šírilo od 14.stor. z Talianska do ostatnej Európy.
- nová spoločenská trieda – buržoázia (mešťanstvo) - „Carpe diem!“
- slovo humanizmus pochádza z lat. = ľudský
- slovo renesancia z franc. slova renaissance = obroda a znovuzrodenie.
- Cieľom tohto hnutia bolo obrozenie človeka v duchu antických ideálov a znovuzrodenie antiky.
- Humanizmus a renesancia vznikli aj pod vplyvom niektorých dôležitých objavov a vynálezov tej doby, boli to predovšetkým vedecké názory vedcov na Zem (Kopernik - Heliocentrická sústava, objavenie Ameriky, z vynálezov mal najväčší význam objavenie kníhtlače - Nemec Jan Butenberk).
- Humanizmus a renesancia odmietali princípy feudálneho spoločenského zriadenia a cirkevnú ideológiu. Kládli dôraz na pozemský život a odvracali sa od záhrobného.
- Oproti stredoveku zdôrazňovali nové hodnoty a to právo človeka na radostné prežívanie pozemského života, úctu k rozumu (racionalizmus), zmyslové poznanie (senzualizmus) a význam jedinca (individualizmus).
- prvý návrat k Antike
umelci hľadali inšpiráciu v Antike a jej literatúre, bola pre nich vzorom v zobrazovaní človeka a jeho vzťahu k životu

HUMANIZMUS – pokladá sa za začiatok a východisko renesancie, za jej odbornú učennú zložku založenú na študovaní, vysvetľovaní i vydávaní antických literárnych pamiatok.

- V humanistickej literatúre sa napodobňovala antická literatúra v obsahu aj vo forme, používali sa antické žánre (ódy a eposy), ďalej v tematike a v štylistike, v jazyku (používala sa klasická latinčina). Preto sa humanizmus obmedzoval len na vzdelanecké kruhy spoločnosti.

RENESANCIA – tento termín je širší než humanizmus, rozumie sa ním celá epocha, v ktorej v Európe zanikal feudalizmus.

- Podľa tohto chápania patria do renesancie všetky myšlienkové, kultúrne, umelecké a spoločenské prúdy, ktoré sa postavili proti feudalizmu.
- V užšom slova zmysle znamená renesancia reformáciu cirkvi a náboženského života
- v najužšom slova zmysle sa označuje iba umelecká tvorba umeleckej epochy, najmä výtvarné umenie a literatúra
- na rozdiel od humanistickej nepoužívala latinčinu, ale národné jazyky. Mala ľudovejší charakter a sústredila sa najmä na umelecké zobrazenie radostného renesančného vzťahu človeka k pozemskému životu, kráse, prírode a láske.
- Obrozenie antiky

ŽÁNRE:

SONET

- považuje sa za klasický básnický útvar lyrickej poézie
 - v európskej poézii sa pestuje od čias talianskej renesancie (14. st.)
 - skladá sa zo štrnástich veršov (najčastejšie 4 4 3 3)
 - Shakespearove sonety sa napr. skladajú z jednej dvanásťveršovej a jednej dvojveršovej strofy
 - kvartetá sonetu majú najčastejšie rým obkročný (a b b a), nie je zriedkavosťou spoločný rým pre obidve kvartetá
 - sonety majú okrem vonkajšej výstavby i svoju vnútornú kompozíciu. Každý obsahuje uzavretú myšlienku, rozčlenenú na tézu, antitézu a syntézu. Prvá časť sonetu (štvorveršia a niekedy i prvé trojveršie) nastoľuje a rozvíja tému (téza a antitéza), druhá časť tému uzatvára pointou (syntéza).
- (Petrarca, Shakespeare)

NOVELA

- predstavuje stredný epický žáner
- vznikla v Taliansku v období renesancie
- názvom novela sa pôvodne chcelo naznačiť, že ide o umelecké zobrazovanie udalosti alebo epizódy, ktorá sa vyznačuje novotou, neobvyčajnosťou, snažila sa spracúvať nové, originálne námety
- ovplyvnila vývin celého prozaického literárneho druhu, najmä románu
- nepodáva komplexný a široký obraz človeka, ale iba určitý výsek, súbor niekoľkých udalostí, ktoré však majú svoje vnútorné napätie
- má menší počet postáv ako román, jednoduchší dej, menej zložitú kompozíciu
- postavy novely sú obvykle na začiatku deja už ľudsky a charakterovo sformované a neprekonávajú počas trvania deja väčší vývin, čo súvisí aj s nevelkým rozpätím času zobrazených udalostí.
- dej má rýchly spád a nastáva v ňom obvyčajne nejaký prekvapujúci obrat (G.Boccaccio)

KOMÉDIA=hra so šťastným koncom

(Shakespeare, Dante Alighieri, Lope de Vega)

TRAGÉDIA: William Shakespeare

ROMÁN : Miguel de Cervantes Saavedra, Francois Rabelais

HAMLET – William Shakespeare

- Veršovaná dráma
- Dej sa odohráva v Dánsku na zámku Elsinor, kde po smrti kráľa Hamleta vládne jeho brat Claudius. Princ Hamlet, syn starého kráľa, sa vracia zo štúdia vo Wittenbergu a zistí, že kráľom sa stal jeho strýko Claudius, ktorý zabil jeho otca, a vzal si jeho matku za ženu. Hamlet je nešťastný. Jeho priateľ Horácio a stráža na zámku ho upozornia, že na hradbách sa v noci zjavuje duch mŕtveho kráľa. Ten Hamletovi prezradí, že ho zavraždil Claudius, a žiada Hamleta, aby vraždu pomstil.
- Hamlet uvažuje, či je svedectvo ducha vierohodné. Keď sa na dvore objaví skupina hercov, rozhodne sa, že Claudiovi nastraží pascu. Herci podľa jeho pokynov zahrajú príbeh o zavraždení kráľa a zvedení kráľovnej. Claudius v príbehu uvidí svoj vlastný čin vraždy a preruší predstavenie. V záujme bezpečnosti krajiny pošle Hamleta do Anglicka, kde ho majú tajne zabiť. Úklad sa však nepodarí a Hamlet sa vráti späť.
- Hamlet mal milú Oféliu, dcéru kráľovského radcu Polonia. Po predstavení hercov Hamlet omylom Polonia zabije, keď on chcel tajne vypočuť jeho rozhovor s kráľovnou. Ofélia sa pomätie a utopí. Pochovávajú ju práve v deň, keď sa Hamlet vracia do Dánska. Hamlet na cintoríne stretne hrobárov, ktorí pre ňu kopú hrob a potom podľa smútočného sprievodu zistí, že pochovávajú Oféliu.
- Kráľ Claudius chce dať princa Hamleta opäť zabiť. Využije pritom Laerta, brata Ofélie. Claudius ho primäl, aby vyzval Hamleta na súboj, pričom Laertes má otrávený meč. Pre smädného je navyše pripravené otrávené víno.
- Laertes Hamleta bodne, ale potom si nechtiac vymenía zbrane a Hamlet zasiahne Laerta. Kráľovná Gertrúda nevedomky vypije otrávené víno. Hamlet tesne pred smrťou zabije ešte Claudia. Laertes predtým, než umrie, povie Hamletovi, ako ho Claudius chcel otráviť.
- Hamletov priateľ Horácio sa tiež chcel zabiť, ale umierajúci Hamlet ho presviedča, aby žil a mohol rozpovedať jeho príbeh.

Giovanni Boccaccio (1313-1375)

• Autor je zakladateľom talianskej renesančnej prózy.
• Giovanni Boccaccio je predstaviteľ ranej renesancie, narodil sa v Paríži a pochádzal z florentskej meštianskej rodiny. Bol klerikom, venoval sa obchodu, načas i diplomacii, predovšetkým však literature. Priatelil sa s Petrarcom

Tvorba:

Dekameron

- Boccacciov Dekameron je klasické dielo renesančnej literatúry.
- Dekameron je grécke slovo. Znamená časový úsek desiatich dní, desať denníkov lásky. V prešmyčke slova Decamerone sa skrýva bližší názov : De amore n. c., De amore novellae centum, sto noviel o láske. Tak totiž nazval Dekameron prvý odpisovateľ Mannelli v roku 1384, Boccacciov súčasník. V slove Dekameron je teda skrytý skutočný názov knihy. Tento podtitul je veľmi pravdepodobný. Boccaccio ako všetci učitelia a básnici humanizmu mali veľkú záľubu v slovných hrách a inotajoch každého druhu.
- Dekameron je cyklus sto noviel, ktoré si rozoráva po desať dní desať mladých ľudí (7 dievčat a 3 mládenci) vo vilke na florentskom vidieku, kde sa uchýlili, aby v zábave a speve vyčkali vyčíňanie moru v roku 1348.
- Je to vrcholné dielo európskej novelistiky
- Nájdeme tu príbehy smutné, tragické, ale vo väčšine prípadov sú veselé a vtipné, plné jemného, občas aj štipľavého humoru. Každá novela niečím zaujme a pobaví, niekedy sa v nej skrýva i ponaučenie
- Autor kritizuje pokrytectvo, hlúposť, tmárstvo a do popredia stavia lásku k žene
- Dielo má výchovný didaktický charakter

TÉMA

1. deň – ľubovoľná
- 2.deň – o ľuďoch, ktorých postihli rôzne nehody, ale nakoniec to s nimi dopadlo dobre
- 3.deň – o ľuďoch, ktorí svojou obratnosťou dosiahli to, po čom najviac túžili alebo o čo predtým prišli
- 4.deň – o nešťastne končiacich láskach
- 5-deň – o milencoch, ktorých láska po útrapách a strastiach šťastne skončila
- 6.deň – o ľuďoch, ktorí sa stali terčom nejakého vtipu, oni ho však odrazili pohotovou odpoveďou, alebo sa vyhli strate, nebezpečenstvu či hanbe
- 7.deň – huncútstva, ktorými ženy obalamutili svojich manželov
- 8.deň – o figliarskych kúskoch, ktoré denne vystrája žena mužovi či muž žene
- 9.deň – ľubovoľná téma
- 10.deň – o ľuďoch, ktorí vykonali niečo šlachetné alebo úchvatné vo veciach lásky a iných

IDEA

Autor poukazuje na schopnosť mladých ľudí prekonať strach pred nákazou morom. Aj v tých časoch sa dokázali odreagovať a zabaviť, pričom zabúdali na strach. V samotných poviedkach odhaľuje skorumpovanosť a zvrhlosť cirkevných hodnostárov a uprednostňuje pozemské hodnoty. To je jeden zo znakov humanizmu a renesancie. V zbierke tiež nájdeme problém vtedajšej doby, ktorým boli nechcené manželstvá a následná nevera. *Láska sa stáva hlavným zdrojom ľudských radostí, ale aj žiaľu a je hybnou silou života.*

KOMPOZÍCIA: sto noviel (z gréc. deka = desať; hemera = deň) – rozpráva si ich 7 dievčat (Pampinea, Fiammetta, Filomena, Emilia, Lauretta, Neifile, Elissa) a 3 chlapci (Panfilo, Filostrato, Dioneo)

DEJ: Desať florenských mladých ľudí (Pampinea, Fiametta, Filomena, Emilia, Lauretta, Neifile, Elissa, Panfilo, Filostrato, Dioneo) opustilo Florenciu zo strachu aby sa nenakazili morom. Všetko to začalo v chráme Santa Maria Novella, kde sa stretlo sedem dám, ktoré začali uvažovať o tom, že by bolo dobre, keby odišli na vidiek. Hlavným dôvodom bol mor, ktorého sa všetci báli a chceli znížiť riziko nákazy a popritom sa aj odreagovať pobytom na vidieku. Na prežitie potrebovali aj mužov a tak po vážnej porade prizvali troch mládencov, ktorých dobre poznali. Títo mládenci dvorili niektorým z týchto dám. Naplánovali si cestu, šli sa zbaliť a zanedlho vyrazili. Rozhodli sa pre vidiecke sídla, ktoré boli pohodlné a kde mohli relaxovať. Keď dorazili na určité miesto, služobníctvo, ktoré si zobrali so sebou, vybalilo veci a naši hrdinovia sa šli zabávať. Pri tomto spoločnom

nažívaní včas zistili, že je potrebné ustanoviť niekoho, kto by to všetko riadil. Dohodli sa, že si zvolia kráľa, ktorý bude rozhodovať na akom mieste sa budú zdržiavať, čo budú robiť počas dňa a veľa iných vecí. Ako prvú kráľovnú si zvolili Pampineu, ktorá bola najstaršia zo žien. Tá navrhla, aby si vždy popoludní, keď je vonku príjemne rozprávali príbehy. Dohodli si čas, kedy sa to bude konať a kráľ, ktorého si volili večer, určil tému príbehov na nasledujúci deň. Niekedy sa kráľ, ktorý vládol vždy jeden deň, rozhodol, že zmenia miesto pobytu. Za týchto desať dní, ktoré sa nachádzali mimo mesta, zmenili polohu asi dvakrát. Posledný deň vládol Panfilo, ktorý určil tému rozprávania o ľuďoch, ktorí vykonali niečo šlachetné alebo sa skvele zachovali vo veciach lásky alebo aj iných veciach. Aj táto téma dokazuje, že títo ľudia boli mladí a skoro všetky témy sa točili okolo lásky a trampotách, ktoré sú s ňou späté. Po desiatom dni sa vrátili domov a v kostole Santa Maria Novella sa rozchádzajú, každý za svojou zábavou.

MYŠLIENKA: Priateľstvo je najsvätejšia vec a zaslúži si nielen osobitú úctu, ale aj veľkú chválu. Priateľstvo je matkou štedrosti a počestnosti, sestrou vďaky a súcitu, nepriateľom závidi a lakomosti. Priateľstvo nikdy nečaká na prosby, vždy je ochotné čestne vykonať všetko, čo si ten druhý želá.

Miguel De Cervantes Y Saavedra

Dômyselný rytier Don Quijote De La Mancha

- V diele môžeme nájsť autobiografické prvky - autor sa na mnohých miestach so svojou povahou stotožňuje so svojou hlavnou postavou .
- Zosmiešňuje populárne rytierske romány
- Autor dáva do konfliktu dva svety: svet ideálov
svet skutočnosti
- Autor využíva satiru, humor, kritizuje feudálny stredoveký svet a bojuje za ideálny humanizmus

FORMA: dobrodružný román

Alfonso Quijano bol chudobný sedliak. Jeho veľkou záľubou bolo čítanie dobrodružných rytierskych románov. Za knihy o hrdinstvách rytierov bol ochotný zaplatiť aj časťou svojho poľa. Jedného dňa sa Quijano rozhodol, že obnoví tradíciu potulných rytierov. Oprášil teda svoje staré brnenie, kopiju a štít, osedlal svojho vychrtlého koňa a vydal sa do sveta konať dobro a potláčať zlo. Aby bol ako skutočný rytier, tak v krčme ktorú považoval za hrad, sa nechal pasovať za rytiera. Potom sa premenoval na Dona Quijota a svojho koňa nazval Rocinante. Ako každý potulný bojovník si vybral aj "paniu svojho srdca", vznešenú Dulcineu z Tobosa, inak chudobnú sedliačku zo susednej dediny Aldonzu Lorenzovú. Na druhý deň zažil Don Quijote svoje prvé dobrodružstvo. No skončilo sa neúspechom a bitkou.

Potom sa opäť vrátil domov, aby sa vyliečil. Keď si chcel zasa čítať svoje knihy, povedali mu že ich odniesol čarodejník. Keď vyzdravel, vydal sa na ďalšiu cestu. No nešiel sám, ale so svojim zbrojnošom Sanchom Panzom, ktorému sľúbil za zbrojnošstvo ostrov. Spolu potom absolvovali nespočetne veľa dobrodružstiev v ktorých Don Quijote hájil česť spravodlivých, no väčšinou obaja dostali výprask, alebo ich vysmiali (dobrodružstvo s veternými mlynmi, dobr. s mechmi vína). Neskôr, keď sa po kraji rozšírilo, že sú blázni, ľudia sa na ich účet stále zabávali (stretnutie s vojvodom, dobr. s čarovnou sochou).

A keď si už Don Quijote nevedel rady, spoliehal sa na silu od Dulcinei, pre ktorú bol Rytier smutnej postavy (pokánie v lese, stretnutie so "začarovanou" Dulcineou). Keď Quijote so Sanchom boli v Barcelone, stretol sa náš rytier s rytierom Bielej Luny, ktorý ho porazil a prikázal mu vrátiť sa domov. Vlastne to bol jeho krajan Sansón Carrasco, ktorý ho chcel zbaviť rytierstva. Keď prišiel domov, nemohol pokračovať v rytierstve a tak sa chcel stať pastierom. Lenže ho prekvapila náhla choroba. Kniha končí smrťou Dona Quijota a spisovaním jeho testamentu. Don Quijote si na smrteľnej posteli uvedomí, že nie je rytier a nikdy nim ani nebol, že sa mu to len všetko pomútilo v hlave. V svojej poslednej vôli vraví, že jeho neter sa nesmie vydať za muža, o ktorom najprv zistí, že nemá ani poňatia o rytierskych románoch. Ak sa však zistí, že ich pozná, no ona si ho aj tak zaňho vydá, stratí všetko čo jej odkázal. Stihol si však ešte vybrať epitaf, ktorý pre neho vymyslel Sansón Carrasco.

4) Baroková literatúra - znaky, predstavitelia, lit. diela – H. Gavlovič **Valaská škola mravuv stodola**

Znaky barokového umenia:

1. Katolícka cirkev chcela umeleckými prostriedkami vyvolať vo veriacich pocit pokory, odovzdanosti Bohu.
2. Pre obdobie baroka je príznačná **expanzia umenia** po stránke zemepisnej (prostredníctvom katolíckych misionárov sa barok dostal aj za more, čiže do Latinskej Ameriky a na Ďaleký východ).
3. Rozšíril sa tiež okruh **objednávatelov umenia** (okrem šľachty a cirkvi si umelecké diela objednávali bohatí mešťania a obchodníci).
4. Barok bol predovšetkým obdobím protikladov. Vzniklo množstvo **antitéz/ protikladov**, ktoré ovplyvňovali myslenie, umenie i chápanie sveta. Barokový človek mal pocit rozpoltenosti. Medzi najvýznamnejšie antitézy patrili: hmota a duch, svetskosť a askéza, realizmus a idealizmus, či zmyslovosť a duchovný život. Barokový človek sa zmietať medzi silami dobra a zla, Boha a satana. Musel premáhať svetské pokušenia, hriech, seba, vlastnú slabosť, duševné a telesné útrapy, drsnú prírodu, biedu. V tomto zápase sa rodili **vlastnosti barokového človeka**. Nebola to iba askéza, pohrdanie pozemským šťastím, sebaopovrhovanie, sebaoponížovanie, hlboká pokora a uvedomovanie si vlastnej malosti, ničotnosti a pomínutelnosti, ale aj sklon k pôžitkárstvu, nádhere, veľkoleposti, teatrálnosti, afektovanosti, pozérstvu, neskromnosti, pýche atď.
5. **Hrdinami** barokovej literatúry sú svätci, mučeníci, vojvodcovia, dobrodruhovia, dobyvatelia, ktorí premáhajú seba a svoje slabosti.
6. Heslo baroka: **vanitas vanitatum**, teda márnosť nad márnosť, nič sa v živote neoplatí, aj tak nás neminie smrť.
7. Pretože pre barok je dôležitý **nadpozemský svet**, často využíva **alegóriu** a náboženské **symboly** ako v stredoveku. Alegória je druh metafory. Autor sa nesmie alebo nechce vyjadriť priamo. S alegóriou sa stretávame hlavne v bájkach. Symbol je znak, znamenie. Vzniká ako každá metonymia prenesením významu slova na základe vnútorných súvislostí.
8. Pre barokového človeka je dôležité **duchovno**, nie materiálny svet. Nedôveruje rozumu, nezaujíma ho príroda, na prvé miesto kladie vieru, citovosť, rozorvané vnútro.
9. **Žánre**: epos, legenda, duchovná pieseň, cestopisy, memoáre, román atď.
10. **Jazyk** literatúry je pompézny, knižný, využíva zložité trópy a figúry.

Hugo Gavlovič – bol členom františkánskej rehole. Pretože bol chorý, mal tuberkulózu, liečil sa na salaši, pričom pozoroval život valachov.

Napísal didakticko-reflexívnu skladbu **Valaská škola mravuv stodola**.

Jazyk diela: slovakizovaná čeština, plus západoslovenské nárečové prvky (ešte neexistovala spisovná slovenčina).

Skladba obsahuje **17 000 veršov**, každá samostatná báseň je zložená z 12 veršov.

Kompozícia: každá báseň má prológ, titul básne, ktorý obsahuje hlavnú myšlienku, jadro rozvíjajúce hlavnú myšlienku, v podstate celá báseň, a epilóg (záverečné dvojveršie) ktoré obsahuje duchaplnú pointu.

Veršový systém: sylabický, každý verš má 14 slabík.

Autor chcel dielom poslávať ľuďom namiesto priameho kázania, v čom mu bránilo zdravie. Básnická skladba mala vyškoliť čitateľa v životnej múdrosti a skúsenosti pastierov. Zaoberal sa veľkým množstvom rozličných problémov, ktoré súviseli so **vzťahom jednotlivca k Bohu, k blíznym a k spoločnosti** - v týchto 3 tematických okruhoch majú rady a ponaučenia viesť čitateľa k zbožnému a cnostnému životu.

V okruhu hovoriacom o **vzťahu k Bohu** vyzýval k odstupu od pozemských a pomínutelných hodnôt, pričom za pravé šťastie považuje Božiu milosť; odsudzuje poverčivosť a vieru v sny, upozorňuje na nevyhnutnosť smrti, nabáda k bázni pred Bohom a k ochote slúžiť mu. Človek podľa Gavloviča musí žiť cnostne, statočne a starať sa viac o dušu ako o telo. Pozemské veci sú premenlivé, pomínutelné a márne. Zapríčiňujú nešťastie a záhubu.

V ďalších 2 okruhoch (**o postoji k blíznym a k spoločnosti**) je rozhladeným a vzdelaným autorom. Všíma si osobný život jednotlivca a jeho zaradenie do ľudskej spoločnosti. Motivicky sa vyjadruje k rôznym témam: ľudské vlastnosti, cnosti a necnosti, šťastie, zdravie, životospráva, hygiena, výchova, vzdelanie, správanie, priateľstvo, manželstvo, vzťahy medzi rodičmi a deťmi, medzi starými a mladými a vôbec medzi ľuďmi. Z

cností vyzdvihuje dobré mravy, čisté svedomie, múdrosť, sebaopoznanie, sebaovládanie, pracovitosť, vďačnosť, spravodlivosť, pravdovravnosť, skromnosť, trpezlivosť, opatrnosť, predvídavosť, ústupčivosť a málovravnosť. Z necností odsudzuje nemravnosť, lenivosť, márnivosť, pachtenie po hodnotiach, samochválu, pochlebovanie, pokrytectvo, pýchu, klamstvo, faloš, skúposť, závisť, ohováranie, veľavravnosť, hašterivosť, nenávisť, zlobu, prchkosť, hnev a ukrutnosť. Veľa miesta venuje opilstvu. Opilstvo škodí rozumu i zdraviu a zapríčiňuje biedu. Na opitého človeka je aj nepríjemný pohľad.

Autor prejavuje obdiv a sympatiu k chudobným a sedliakom, chváli hlavne ich šikovnosť, pracovitosť a dôvtip, ale vyjadruje i nechť voči pánom, ktorí sú príčinou ich biedy. Kriticky komentuje súveké spoločenské mravy.

V ďalších básňach si dáva za cieľ vychovať dobrého občana, nabáda k vlastenectvu.

Nesmierny význam má pre človeka vzdelanie. Poskytuje múdrosť, ktorá kráča s človekom až do smrti. V učení je nevyhnutná usilovnosť, pričom učiť sa treba pomaly a sústavne, ba i od mladých ľudí, hoci najlepším učiteľom je vlastná skúsenosť. Vedomosti sa obnovujú ustavičným čítaním, ktoré ma napokon slúžiť i na to, aby zušľachťovalo mravy človeka.

Charakteristika klasicistickej literatúry

Vznikla vo Francúzsku v 17. storočí. Zmysel umenia vidí v napodobňovaní prírody, hlavne toho, čo je v nej nemenné a podstatné. Za ideál považuje antiku, podľa antického vzoru má presné pravidlá, ktoré treba rešpektovať.

Rozlišuje dva druhy žánrov:

- **vysoké**: óda, elégia, epos, tragédia (hrdinami boli príslušníci vyšších vrstiev);

- **nízke**: bájka, satira, komédia (vyznačovali sa komicnosťou a námety čerpali aj zo života nižších vrstiev),

Norme podliehala aj klasicistická dráma, pri ktorej sa od autora vyžadovalo dodržanie tzv. **troch jednôt**:

o **jednota času** – dej sa musí odohrávať počas 24, výnimočne 30 hodín,

o **jednota miesta** – dej sa musí odohrávať na jednom mieste (zámok, palác...),

o **jednota deja** – autor musí sledovať jedinu hlavnú dejovú líniu.

Opierala sa o racionalizmus Reného Descarta: "Myslím, teda som."

Nevšíma si človeka takého, aký je, ale aký by mal byť: vytvára typy postáv zovšeobecnením charakterových vlastností.

Hlavným konfliktom v dielach je rozpor medzi citom a povinnosťou (hrdina si musí vybrať).

Predstavitelia: **Pierre Corneille (Cid)**, **Jean Baptiste Poquelin Moliere (Lakomec)**, **Jean de la Fontaine (bájk)**, **Daniel Defoe (Robinson Crusoe)**, **Jonathan Swift (Gulliverove cesty)**.

LAKOMEC - Molière

Eliza, Harpagonova dcéra, sa prisľúbi Valérovi za ženu bez otcovho vedomia. Preto sa Valér votrie Harpagonovi do priazne ako jeho správca a to všetko len preto, aby si mohol vziať Elizu za ženu. Pritakáva na všetko, čo Harpagon povie, až si ho pán obľúbi.

Kleant, Harpagonov syn, miluje Marianu a je rozhodnutý ju požiadať o ruku. Súrodenci si navzájom prezradia, že každý niekoho ľúbi, až raz sa s nimi chce Harpagon rozprávať o svadbe, konkrétne, či poznajú Marianu. Kleant ostane prekvapený, ale obaja prikývnu. Nato im otec oznámi, že Kleanta chce oženiť so starou bohatou vdovou, Elizou s Anzelmom, ktorý tiež nie je najmladší, ale nechce veno, lebo má dosť svojho bohatstva a sám si chce vziať Marianu.

Keď Kleant zistí, že s Marianou sa tak ľahko neožení, rozhodol sa vziať si pôžičku a utiecť so svojou milou. Pôžičku mu vybavoval sluha Šidlo cez Majstra Šimona od neznámeho pána. Až keď sa Kleant stretne s tým neznámym pánom, zistí, že je to jeho otec. Celý incident nakoniec Harpagona doženie k ešte väčšej opatrnosti a starostlivosti o celý svoj majetok - 10 000 toliarov zakopaných v zemi v záhrade.

Harpagon požiada Frozínu, miestnu dohadzovačku, aby mu dohodila Marianu a tá dúfa, že jej za to aj niečo dá. Dievča mu síce dohodila, ale odmenu nedostala. Mariana príde spolu s Frozínu do Harpagonovho domu a s Elizou majú ísť na trh. Keď odídu, Harpagon sa od Kleanta pokúša zistiť, ako je to medzi ním a Marianou. Nakoniec zistí, že sa majú radi a hneď nato mu ukradnú zo záhrady 10 000 toliarov. Zavolá komisára a vypočúvajú Jakuba - kuchára a kočiša v jednom. Ten sa chce pomstiť Valérovi za bitku a tak im povie, že videl správcu, ako kradne. Keď vypočúvajú Valéra, ten sa prizná, že miluje Elizu a stále nevie, že sa vyšetruje krádež. Pomedzi to príde Anzelm podpísať svadobnú listinu a zistí, že jeho dávno stratené deti sú Valér a Mariana. Prizná sa, že to on je don Thomas d'Alburcy, ich otec. Je šťastím bez seba a nakoniec si Kleant vezme Marianu, Valér Elizu, Anzelm každému sľúbi veno a hostinu a Harpagon dostane 10 000 toliarov nazad. Klamára Jakuba nechajú komisárovi a Harpagon je šťastný, že nemusí nikomu dávať veno, ani robiť svadobné hostiny.

6) Slovenský klasicizmus - znaky, predstavitelia, lit. diela – J. Hollý, J. Kollár – **Slávy dcera**

- považoval za ideál jednotu pravdy, krásy a dobra
- námety a príklady si bral z antickej literatúry, obracal sa aj na velikánov Slovenska, keďže sa v rovnakom období pestovalo aj osvietenstvo
- autori napodobňujú prírodu, všetko, čo je dokonalé
- **racionalizmus** (dôraz sa kladie na rozum)
- hrdinovia sú vykreslení takí, akí by mali byť
- povinnosť víťazí nad citom
- krásne je to, čo je pravdivé, skutočné
- **Žánre sa delili na:**
- **Vyššie**
 - Óda (oslavná pieseň)
 - Elégie (žalospev)
 - Epos (hrdinský, duchovný)
 - Tragédia
- **Nížšie**
 - Bájka
 - Satira
 - Komédia

René mládenca príhody a skúsenosti – Jozef Ignác Bajza

V 1. zväzku René odchádza z Talianska hľadať svoju sestru Fatimu, ktorú uniesli piráti. Po mnohých dobrodružstvách sa vracia domov s učiteľom Van Stiphoutom, sestrou, matkou a Hadixou. V 2. zväzku René opúšťa domov - Taliansko a cestuje, až kým nedôjde na Slovensko, kde si všíma život ľudu. Kritizuje cirkev a schvaľuje reformy Jozefa II., a preto mu túto časť románu cirkev zhabala priamo v tlači. Román je neukončený.

Slovenské dvojnásobné epigramata, jednako - konco - hlasné a zvuko - mierne - Bajza sa viac-menej obmedzuje na pranierovanie ľudských slabostí.

Slávy dcéra – Ján Kollár má predspev a 5 spevov:

1. Sála - spomína na krásne chvíle lásky v Jene a lúči sa s Mínou
2. Labe, Rén, Vltava - putuje po slovanských krajoch, smúti na sociálnymi pomermi, kritizuje utláčanie, volá po činoch, žiali za Mínou.
3. Dunaj - svoje dojmy zo stretnutia s rodnou krajinou, . vidí biedu, utrpenie. Zjavuje sa mu mŕtva Mína, túži zomrieť.
4. Léthe - Mína sa mení na vílu a sprevádza ho po slovanskom nebi, oslavuje slovanských dejateľov.
5. Acheron - zobrazuje slovanské peklo. Postupne prichádza k záveru, že bez lásky k druhému nemôžeš ľúbiť ani vlast, city splývajú.

Do neba umiestnili slov. dejateľov a do pekla odrodilcov. Skladba sa končí odkazom Míny pre všetkých živých, aby milovali svoj národ.

Předspev - je žalospevom nad slovanskou minulosťou, nad utrpením Slovanov, nad ponemčovaním slovanských kmeňov a kritizuje odrodilcov. Vyjadruje túžbu po slobode.

ZD: Celá skladba má znaky klasicizmu - píše časomierou, využíva klasicistické žánre (sonet), ale tým, že sa autor otvorene priznáva k citom lásky, predznamenáva nástup romantizmu.

prvky klasicizmu - prvky z mytológie, mená, motívy, prvky racionalizmu vo vlasten. úvahách

prvky romantizmu - otvorene priznanie k láske, historické námety a obrazy prírody

Svätopluk – Ján Hollý

epos **Svätopluk** - hrdinský klasicistický epos, v časomerných 12 spevoch. Autor opisuje Svätopluka, ktorý vydal svojho strýka Rastislava do rúk Nemcom, ale nakoniec i jeho v Bavorsku uväznili. Na dvore kráľa Karolmana (syn Ľudovíta Nemca) rozpráva báj o pôvode Slovanov, ich pracovitosti, mierumilovnosti a pohostinnosti. Svätopluk sa dostáva na čelo nemeckých vojsk, má za Nemcov vyjednávať, aby sa Slovania vzdali dobrovoľne, ale v rozhodujúcej chvíli prejde na stranu Slovanov, porazí Britwalda na devínskom bojisku, zvíťazí.

ZD: opísal konflikty medzi bohmi a ľuďmi, rozviedol obrazy zrady, nenávisti a pomsty. Využitím slávnej minulosti chcel autor pozdvihnúť národné povedomie Slovákov. Ú stredný motív - idea slobody aj za cenu obetí, idea humanity pohostinnosti.

Cyrilo-Metodiáda – Ján Hollý

epos Cyrilo-Metodiáda - opisuje príchod C a M, ich život a účinkovanie

7) Epos – charakteristika žánru, znaky, kompozícia, diela (Epos o Gilgamešovi, Ilias, Odysea, rytiersky epos, Svätopluk, zemiansky epos – Ežo Vlkolínsky, Hájnikova žena)

Epos - je rozmerná epická skladba (epopeja) so širokým záberom deja a udalostí o hrdinských činoch legendárnych hrdinov, prípadne bohov. Je najväčším a najreprezentatívnejším žánrom epiky. Patrí k **veršovanej epike**. Od čias vzniku najstarších poznaných eposov prekonal tento žánr veľa zmien, takže vo všeobecnosti možno epos ťažko charakterizovať. Medzi jeho najvšeobecnejšie znaky patrí **veľký rozsah, bohatý a doširoka rozvetvený dej a výrazná podoba hlavných hrdinov**.

- epos má svoju záväznú kompozíciu:

1. **propozícia** – krátke naznačenie deja
2. **invokácie** – vzývanie múz alebo bohov
3. **enumerácia** – predstavovanie bojovníkov, resp. postáv
4. **opis boja** – predovšetkým opis hlavnej bitky
5. **deus ex machina** – zásah bohov do deja
6. **ovplyvnenie udalostí zázračnými prvkami bez zásahu bohov**
7. **epizódy čiže opis vedľajších udalostí**
8. **peronácia** – záver, zakončenie príbehu s dôrazom na ponaučenie

Hájnikova žena – Pavol Országh Hviezdoslav

V prvých spevoch nás autor zoznamuje s hájovňou. Stojí uprostred prírody ako pevný hrad, chránená vrchmi a stromami. Starý hájnik Čajka zomrel a jeho syn Michal sa rozhodol ísť do kaštieľa za starým grófom Villánim požiadať o službu hájnika po svojom otcovi. Gróf sa k nemu správal povýšenecky, ale do služby ho prijal. Michal kráčať lesom šťastný a spokojný.

Mal prácu i domov a mohol sa oženiť s Hankou. Po svadbe prichádzajú mladomanželia do hájovne. Lúbia sa, sú šťastní, kým sa neobjaví mladý gróf Artuš villáni. Hanku videl prvýkrát v kostole a odvtedy jej nedal pokoj. Najskôr ju prekvapí v lese a Hanka pocíti strach. Potom sa Artuš dobýja do hájovne, ale Hanka sa zamkne a nepustí ho.

Michalovi nič nepovie o nepríjemnej návšteve. Artuš nakoniec vymyslí podlý plán. Zorganizuje poľovačku na jelene. Michala verejne poníži fackou a prikáže mu prenasledovať jeleňa desatoráka a potom sa vyberie za Hankou do hájovne. Chce ju znásilniť a Hanka ho v sebaobrane zabije. Michal tuší niečo zlé a beží domov, kde nájde už len mŕtve telo Artuša a zošokovanú Hanku. Tá pod prísahou musela sľúbiť, že bude mlčať a Michal zoberie vinu na seba.

Je uväznený a čaká na súd. Hanka žije u rodičov, ale matka od žiaľu umiera a otec obviňuje Hanku z jej smrti. Hanka sa pomiatne a túla sa po okolí. Po roku nastáva posledný deň súdu. Obhajca prednesie dojímavú reč na Michalovu obhajobu. Zrazu vstúpi do miestnosti Hanka a prizná sa ku vražde. Súd ich oboch oslobodí a Michal si domov odvádza svoju pomätenú ženu.

Raz v noci po silnej búrke zachráni Michal život starému Villánimu, ktorého strhla rozvodnená rieka. Ten im z vďačnosti odpustí a Čajkovci sa znovu vrátia do hájovne. Hanke sa po čase narodí syn a ona vyzdravie. V ich rodine, v lese i v hájovni opäť zavládne pokoj a mier.

Ezechiel Vlkolinský – mládenec zo zemianskej rodiny, pracovitý, ochotný, hrdý, poslušný

Estera Vlkolinská – zarytá zemianka, tvrdá, panovačná, neústupčivá, hrdá

strýko Eliáš Vlkolinský – skúpy zarytý zeman, vypočítavý, nenávidel svojho brata a po jeho smrti nenávidí švagrinú

Žofka Bocková – krásna, mladá dievčina, sedliačka

Benko – vnúčik, ktorý zmieri rozhádaných rodičov a starú matku

Dej: Po smrti váženého zemana Beňa Vlkolinského sa paňou majetku stala Estera a ich jediný syn Ežo. Ten si matku ctí, pomáha jej. Ežo sa zaľúbi do sedliačky Žofky a keď sa o úmysle oženiť s ňou dozvie Estera, povie, že viac nie je jej synom a vyženie ho z domu.

Útočisko nájde u strýka Eliáša, ktorý v ňom vidí syna, ktorého nikdy nemal. Je skúpy, vypočítavý a chce urobiť napriek švagrinej. Ežo chodí do Bockov za Žofkou, kde je vítaný. Ežo šiel so strýkom do Bockov žiadať o Žofkinu ruku. Eliáš pripravuje veľkolepú svadbu. Na svadobnej hostine – klúčová scéna - dôjde k výmene názorov medzi sedliakmi a zemanmi. Zemanovia dokazujú svoju nadradenosť, hovoria o svojich zásluhách a právach.

Ežo vystúpi ako zásadný odporcafeudálnych prežitkov. Mladí bývali u Bockov na statku. Estera roky ťažko drela na gazdovstve a nedokázala sa zmieriť so skutočnosťou. Po piatich rokoch, keď šla Estera z poľa, vrhol sa k jej nohám chlapček, Ežov syn Benko. Pýtal si jablko a nazval ju starou mamou. Až detská nevinnosť dokázala obmäkčiť zatvrdnuté srdce hrdej zemianky.

Dielo končí definitívnym víťazstvom sedliactva nad zemianstvom.

klúčová scéna: sobáš Eža a Žofky = spojenie zemianstva so sedliactvom

8) Romantická literatúra - znaky, predstavitelia, lit. diela , A.S.Puškin – Kapitánova dcéra, V. Hugo, lord Byron, E.A. Poe

- hlavnou témou romantickej literatúry bol konflikt medzi snom, želaním či ideálom a skutočnosťou, medzi jednotlivcom a spoločnosťou
- miešanie literárnych druhov a žánrov = SYNKRETIZMUS
- vzniká nová filozofia – **idealizmus**, ktorý považuje myšlienku, vedomie, ducha za prvotné, hmotu, bytie za druhotné (nemecký filozof Hegel hlásal, že dejiny ľudstva predstavujú zákonitý vývoj absolútneho ducha k slobode a k poznaniu seba samého)
- prechod od klasicizmu k romantizmu
- dôraz na cit
- odmietnutie konvencií, príkazov, noriem – aj v umeleckej tvorbe (požiadavka tvorivej slobody)
- návrat k prírode, k ľudovej slovesnosti
- **sentimentalizmus** - filozofický a literárny smer, ktorý sa opiera o city a o citové zážitky, hlása súcit k biednym a utláčaným, vyzdvihuje prostého človeka s jeho radosťami a starosťami
- **iracionalizmus** – popiera vedecké, rozumové a logické poznávanie a uprednostňuje Vieru a inštinkt
- autori často svoje námety čerpajú zo stredovekej minulosti alebo z ľudovej tvorby, pričom často tvoria diela, ktoré majú vyzdvihovať utláčané národy a pripomínať im ich korene (vznik nacionalizmu)
- **individualizmus** – v popredí je individuum. Je kladná postava ktorá si uvedomuje že svet okolo je skazený a sám sa nadraduje nad tento svet plný lží a pokrytectva

Hrdinovia:

- hrdinovia majú črty titanov, pre svoj cieľ sú ochotný aj zomrieť
- sú opustení, akoby ich spoločnosť nechápala - upadajú do pesimizmu, beznádeje; utiekajú sa do prírody, ich život často končí smrťou (dobrovoľnou alebo vraždou)
- ich sny sú v rozpore s realitou - nechápu ju, preto majú pocity osamelosti a opustenosti
- často krátko sa autor s romantickým hrdinom zosobňuje, stotožňuje = autoštylizácia
- sú často výnimočné osoby (tulák, zločinec, vyvrhel spoločnosti, burič, revolucionár), kt. nemajú zmysel života

Autori:

Edgar Allan Poe – Havran

Victor Hugo - Chrám Matky Božej v Paríži, Quasimodo

George Gordon Byron - Childe - Haroldova púť, Don Juan, Chillonský väzeň

Alexander Sergejevič Puškin - Eugen Onegin, Kapitánova dcéra

Kapitánova dcéra – Andrej Sergejevič Puškin

Peter Andrejič Griňov – Hlavná postava (zároveň rozprávač) , mladý šľachtic , statočný a rozumný

Andrej Petrovič Griňov – Petrov otec , Šľachtic

Avdotja Vasilievna – Petrova matka

Saveljič – Griňov sluha , verný a dobrácky starec

Alexej Ivanyč Švabrin – seržant v Belogorskej pevnosti bývalý vojak. Žiarli na lásku medzi Petrom a Mašou, pretože ona ho odmietla. Chce sa pomstiť Petrovi. Je skúsený, smelý, ale hrubý.

Ivan Kuzmič Mironov – veliteľ Belogorskej pevnosti , Máriin otec. Bol to človek s bezstarostnou povahou, neučený a prostý, ale veľmi statočný a dobrý.

Vasilisa Jegorovna – veliteľova žena , k Petrovi sa správala ako ku vlastnému synovi

Mária Ivanovna – Kapitánova dcéra , plachá, rozumná a citlivá dievčina, zamilovaná do Petra

Pugačov – Hlavný hrdina , vodca povstania , chcel sa stať cárom

Na príkaz svojho otca je poslaný Peter Andrejevič Griňov z bohatej rodiny, slúžiť na vojnu, do pevnosti Orenburg. Cestou do pevnosti sú však nútení prenocovať v hostinci. Zachráni ich jeden tulák, ktorému sa potom Peter odmení svojím kožucom. Na druhý deň sa vyberú do pevnosti. Kapitán pevnosti je starý generál Ivan Kuznič, ktorý jej aj velí. Žije tu spolu so svojou ženou Vasilisou Jegorovnou a dcérou Máriou Ivanovnou.

Peter Andrejevič Griňov zdieľa izbu spolu s Alexejom Ivanovičom. Peter Andrejevič sa začína zaujímať o dcéru Ivana Kuzniča. Alexej Ivanovič mu ju vykresľuje ako zlú, namyslenú a hlúpu, pretože ju žiadal o ruku, ale ona ho odmietla. Keď sa Peter Andrejevič Griňov zoznámi s Máriou Ivanovnou a spozná ju, zaľúbia sa jeden do druhého. Neskôr požiada Peter Máriu o ruku a ona súhlasí. Keď sa túto správu dozvie Alexej Ivanovič, nahnevá sa a vyzve Petra na súboj. Ten výzvu prijme. V súboji sa zraní.

Neskôr sa do pevnosti dostane správa, že Pugačovovi – zbojníkovi, sa podarilo vyvolať vzburu a spolu so svojou bandou zbojníkov a trestancov už zničil niekoľko pevností, pozabíjal veľa ľudí a vylúpil čo sa dalo. Tomuto prepadu sa nevyhne ani pevnosť Orenburg, na ktorej slúži Peter. Keď sa stretne Peter Andrejevič s Pugačovom, zistí, že je to tulák, ktorému daroval kožucom, keď išiel prvýkrát do pevnosti. Keď si aj Pugačov spomenul, kto je Peter Andrejevič, daroval mu milosť, hoci neposlúchol jeho príkaz a nepridal sa k nemu.

Pôvodne chce ísť síce preč aj so svojou Máriou, lenže ona ochorie a tak je nútený odísť spolu so svojim verným sluhom Saveľjičom do druhej pevnosti v Belgorsku. Aj túto pevnosť začnú obliehať zbojníci. Petrovi sa však podarí uniknúť a zachrániť Máriu z Orenburgu. Cestou späť je však zadržaný a zavretý do väzenia, z podozrenia, že Pugačovov spojenec. Mária vyhľadá jeho rodičov a tí jej pomôžu zachrániť Petra Andrejeviča.

9) Slovenský romantizmus – znaky, témy, žánre, riešenia konfliktu a postoj k spoločnosti a národu. Štúr, J. Matúška, Chalupka – Mor ho!, Botto – Smrť Jánošíkova, Král – Zakliata panna vo Váhu a divný Janko, Sládkovič – Marína ...

ZNAKY:

- platia znaky európskeho romantizmu
- odklon od individualizmu – snaha o kolektivismus
- idea národnej slobody a revolty
- téma: láska k vlasti
- sylabický veršový systém
- synkretizmus
- oslabenie titanizmu
- vyzdvihovanie ľudovej slovesnosti → slov. príroda, zvyky a tradície ľudu, ľudový hrdina a jazyk, o žánre – balady, básne, epické básne, básnické skladby

Poézia

- Samo Chalupka – Mor ho! (hrdinská epická báseň)
- Janko Král – Zakliata panna vo Váhu a divný Janko (balada)
- Andrej Sládkovič – Marína (básnická skladba), Detvan (lyricko – epická skladba)
- Ján Botto – Smrť Jánošíkova (lyricko – epická básnická skladba)

charakteristika sylabického veršového systému

· Charakter slovenskej romantickej literatúry

- nová literatúra je spojená s vystúpením generácie, ktorá zároveň túto literatúru priblížila obyčajnému ľudu /zdôrazňovanie ľudovej slovesnosti /

· znaky :

- **a/** zdôrazňovanie citu, ale nie osobného, ale lásky k Slovensku / najmä cez obrazy rodného kraja /
- **b/** osobné zážitky a ich spätosť s ľudovým prostredím / zdôrazňovanie ľudovej slovesnosti
- **c/** rozpor medzi ideálmi a skutočnosťou, spojený s tragickými momentami minulosti Slovákov/pribúdajú baladické motívy/
- **d/** v centre pozornosti je jednoduchý ľud / poddaní, resp.por.1848, keď bolo zrušené poddanstvo, roľníci /
- **e/** slovanské myšlienky /myšlienka federatívneho zväzku Slovanov/ spojené s presadzovaním národnému programu Slovákov /pod vplyvom európskych revolúcií, najmä v Poľsku/

Mor Ho! – Samo Chalupka

- DEJ:

· veľmi stručný, príbeh sa odohráva na rovinách pri Dunaji po Devínom (dva významné symboly Slovenska). Rímsky cisár sa tu utáborí so svojím vojskom s cieľom podmaniť si Slovanov. Skupina slovenských junákov prichádza k cisárovi s posolstvom mieru. Cisár odmieta ich pozdrav a vyhlási, že si zotročí celý národ. Vtedy sa slovenskí junáci vrhnú na Rimanov s výkrikom Mor ho! Všetci členovia družiny, lyrický opis slovenskej krajiny a charakteristika Slovákov.

ZAKLIATA PANNA VO VÁHU A DIVNÝ JANKO – Janko Král

- Kompozícia: 3 časti

1.ČASŤ – subjektivizovaná časť - 13 slabičný verš (nie je baladou štylizovanie v 1.os, vlastné, osobné pocity)

Rým: aa bb cc

charakteristika Janka: iný ako ostatní ľudia, nemá nikoho rád

smutný – čierne oblečenie, smelý odvážny, osamelý

nepochopený – typický romantický hrdina

Rozpor: ideál ↔ realita (základný romantický rozpor)

Pesimizmus: ideál sa nikdy nenaplní

Prírodno-psychologický paralelizmus – keď sa obraz prírody zhoduje s psychickým rozpoložením postavy

2.ČASŤ – text balady ľudového typu - 7 slabičný a 6-slabičný verš (3. os ľudia, veľa gradácie, stupňovanie dej-
, rozhodne sa odkliať pannu

- ľudová povera o zakliatej panne vo Váhu

- Janko sa rozhodne pannu zachrániť (výnimočný čin – znak romantizmu)

- panna: symbol národnej slobody

3.ČASŤ – Obraz mŕtveho Janka na brehu Váhu - 13 slabičný verš (epilóg návratom k prvej časti.)

Rým: aa bb cc

Janko zomiera, sen sa nenaplnil → tragický rozpor → smrť hl. hrdinu, ktorý sa obetoval = TITANIZMUS

Smrť Jánošíka – Ján Botto

-*žáner*: skladba – lyricko-epický charakter, lyricko – úvahy o slobode, epický - dej

-dejová línia je slabá (prerušovaná reflexiami a úvahami o slobode a opismi prírody)

Kompozícia: úvod + 9 spevov

1.SPEV: Jánošíkova družina (opis) – hlavné znaky: sloboda, spravodlivosť

Záver: Jánošík je chytený.

2.SPEV: zlapanie Jánošíka (podľa povesti) a jeho obžaloba zo zbojstva → Jánošík sa bráni obvineniu

3.SPEV: Jánošík je vo väzení, lúči sa s ním jeho milá

4.SPEV: Sen o slobode

5.SPEV: protiklad – základný kompozičný prostriedok (kontrast) – začína sa deň, ale pre Jánošíka noc (smrť)

6.SPEV: Jánošík ide na smrť, ale myšlienka slobody je ŽIVÁ

7.SPEV: Jánošíkova smrť.

8.SPEV: Smútok a pasivita Slovákov (po roku 1848)

9.SPEV: nádej „Zaznie pieseň oslávenia,

rozlejú sa zemou zore,

svet zlý padne na kolená,

a národ náš vstane hore.“

Marína – L. Štúr

- Skladba vznikla ako **reakcia na nešťastnú lásku** autora k Márii Pišlovej (rodičia ju vydali za boháča), autor sa v nej vyrovnáva i s predsudkami Štúra (ten odsudzoval lásku k žene, tvrdil, že odpútava od vlasteneckej práce)
- **láska k vlasti a Maríne je rovnocenná** = chce „obe v jednom objímať“ (*porovnať s Kollárom !!!*)
- 1. **lyricko-epická časť** (vyjadrenie hlbokej lásky k Maríne, autor je opojený láskou, ničoho sa nebojí, iba Maríninho odmietnutia, Marína zobrazovaná ako anjel, bohyňa, Sládkovič postupne opisuje i Slovensko a začína sa prelínať láska k vlasti s láskou k dievčine, nad láskou sa začínajú „sťahovať mraky“, motýľ symbolizuje zvodcu, ktorý lieta z kvetu na kvet, potom sa objavuje had = skutočný zvodca)
- 1. **reflexívno-symbolická časť** (básnik spoznáva, že jeho láska naráža na neprekonateľné spoločenské prekážky a

Marína sa mení na vílu, ktorá ho vábi do Hrona, odolá jej a pokúša sa nájsť iný zmysel života, uvedomuje si, že vlast ho potrebuje, pokračovaním lásky k Maríne sa stáva láska k vlasti)

- narozdiel od ostatných štúrovcov **nie je Sládkovičova reč odvodená od ľudovej slovesnosti** → je **bohatá na básnické figúry**

(kontrasty, paradox, básnické otázky, klimax, antiklimax, litotes – *Nemožno mi ňa neľúbiť*)

- dielo je písané **v 10-veršových strofách**

10) Svetový realizmus – typy románu (Otec Goriot, Zločin a trest, Anna Kareninová, Vojna a mier)

ZNaky:

- typická postava v typickej situácii
- zobrazuje skutočný svet
- kritika honby za majetkom, kariérou
- zobrazenie všetkých spoločenských vrstiev
- typizovaný hrdina – obyčajný človek s kladnými i zápornými vlastnosťami
- téma: bežné problémy
- prevaha epiky
- racionalizmus, pozitivizmus, liberalizmus, nacionalizmus
- anglická literatúra: Ch. Dickens,
- ruská literatúra: Tolstoj, Gogol, Čechov, Dostojevskij
- francúzska literatúra: H. Balzac – román Otec Goriot (charakteristika románu ako žánru)

Otec Goriot - Honoré de Balzac

- autor v ňom zobrazil objektívny pohľad na skutočnosť, ide o kritiku spoločnosti
- je príbehom ľudskej bezcitnosti, obrazom cinickosti buržoáznej spoločnosti, ktorý je načrtnutý cez rozklad citových vzťahov otca a detí
- autor zobrazuje sebaobetujúcu lásku otca k dcéram, tragiku tejto lásky
- poukazuje na všemocnosť peňazí, na stratu ideálov mladého človeka

DEJ:

- starý bohatý obchodník s cestovinami Goriot, žije len pre svoje 2 dcéry Anastáziu a Delphinu, ktorým venuje celý svoj majetok aby sa mohli dobre vydať a dostať sa do vyšších kruhov
- vychoval ich nerozumne ako šľachtické, financuje ich márnivosť, zachraňuje pred škandálom, podporuje ich milencov
- vždy ich vychovával tak, že ich záujmy boli nadradené nad jeho potreby
- obe dcéry sú v prostredí, ktoré im neumožňuje prejavovať cit k otcovi
- dobrovoľne prijímajú diktát svojej spoločenskej vrstvy, lebo pre ne je dôležitejšie aby ich videli v spoločnosti
- Anastázia bola vydatá za baróna, bola krajšia a Delphina sa vydala za bankára
- Goriot oslnený ich spoločenským postavením nevidí, že dcéram je osud otca žijúcim v špinavom penzióne ľahostajný, že sa za neho hanbia, zneužívajú ho
- ich záujem o neho sa vyčerpal minútím peňazí
- zomiera sám, namiesto lásky spoznáva skutočnosť
- charakter Goriot je nemenný počas celého románu, avšak mení sa charakter chudobného študenta Eugena de Rastignac
- jediný človek, ktorý s Goriotom súcití, Eugena v jeho počínaní sledoval bývalý galejník Vautren, ktorý sa pred ničím nezastavil a bol význačný svojou dravosťou za peniazmi
- poschodia v penzióne symbolizujú spoločenský rebríček
- dochádza k typizácii postáv
- Anastázia a Delphine sú typické postavy spoločnosti, ich honba za majetkom
- prevláda rozum nad citom

Zločin a Trest - Fiodor Michailovič Dostojevskij

Radion Raskolnikov (študent, ktorý žije veľmi skromne nemá peniaze ani na nájom. Kvôli tejto situácii preruší aj štúdium. Žije v Petrohrade. Vytvorí si vlastnú teóriu o neobyčajných (výnimočných) a obyčajných (bežných) ľuďoch. Neobyčajní majú dovolené všetko v rámci vyššieho cieľa (ako napr. aj zabiť – Napoleon). Obyčajní ľudia sa musia tým neobyčajným podriaďovať. Radion sa najskôr zaraďuje k neobyčajným. Zabije starenu, ktorá oberala ľudí a svoje konanie obhajuje tým, že nezabil človeka, ale princíp. Zabil ju sekerou. Nečakal, že príde aj starena sestra a tak musel zabiť aj ju. Spočiatku nemá výčitky svedomia, skôr prežíva strach z prezradenia. Napr. keď ho predvolali na políciu kvôli nejakej veci, tak sa tam zosypal zo strachu, že už na jeho čin prišli)

Duňa (sestra Radiona, sa musela vydať za bohatého Lužina, ktorý bol bezcharakterný muž. Potreboval pri sebe ženu, ktorú by mohol ovládať a bola by jeho majetkom. Duňa niekedy pracovala ako opatrovateľka u Svidrigajlovcov. Otec detí zvädza Duňu, ale nakoniec sa situácia obráti proti nej. V diele padne podozrenie, že otec zabil svoju manželku (otrávil ju). Asi si myslel, že keď im nebude stáť v ceste Duňa ho bude chcieť. Keď Duňa definitívne odmietne Svidrigajla tak spácha samovraždu)

Soňa Marmeládová (jej otec bol pijan, nemala matku len macochu. Macocha ju nepriamo núti, aby bola prostitútka. Nie s toho úmyslu, že macocha by bola zlá a zákerná, ale preto, lebo aj ona sama je zúfalá, chorá a má malé deti. Soninho otca jedného dňa zrazí povoz, zomrie a tak sa stretávajú z Radionom. Zbližujú sa a on sa jej zdôveruje so svojím činom. Soňa ho prehovára, aby sa šiel priznať na políciu. Vražda bola vykonaná v afekte a ospravedlňujú ho poľahčujúce okolnosti ako napr. že majetok nevyužil. Radion sa teda priznáva k svojmu činu a uľaví sa mu. Dostal 7-8 rokov nútených prác vo vyhnanstve. Soňa tam šla s ním. Živila sa normálnou prácou. Radion až tam pochopí, keď prekoná aj ťažkú chorobu, čo vlastne Soňa pre neho znamená. Čo všetko pre neho urobil a ako veľmi sa obetovala

Vojna a mier – Lev Nikolajevič Tolstoj

Vojna a mier: opis napoleonských bitiek (resp. ruského ťaženia). Opisuje rodinu šľachtica Andreja Bolkonského. Bolkonskému umrie pri pôrode žena, on odchádza do vojny, preslávi sa. Nebojí sa smrti a nezáleží mu na živote. Na dovolenke sa zoznámi s mladou Natašou Rostovou, s ktorou sa do seba zamilujú. Tým Andrej získava znovu záujem o život.

Postupne v ňom rastie odpor k vojne. Ďalej tu vystupuje Piere Bezuchov, ktorý je nositeľom Tolstého myšlienok, hodnotí dianie okolo Napoleona. Bezuchov išiel do vojny zo zvedavosti, postupne sa v ňom zrodí odpor k násiliu a prechádza vojnou ako pozorovateľ. Dostáva sa do blízkosti Napoleona a chce ho zastreliť, ale neurobí to. Andrej sa nakoniec dostáva ťažko ranený domov, kde ho ošetruje Nataša, ktorej zomiera v náručí.

Nataša sa nakoniec vydáva za Bezuchova. Tolstoj v tomto diele odsudzuje vojnu a násilie, a to aj obranné.

11) Slovenský realizmus - znaky, predstavitelia, diela (Hviezdoslav, M. Kukučín – Keď báčik z Chochoľova umrie, B. S. Timravy - Ťapákovci a J. G. Tajovský – Maco Mlieč,...)

1. vlna slovenského realizmu

Zmeny

- Prejavuje sa silalotonický veršovaný systém
- Presadzujú sa lyrické a lyricko – epické skladby najmä zásluhou Hviezdoslava
- Objavuje sa obraz dedinského človeka s charakterom ľudového hovorového jazyka
- Nastáva opútanie od romantickej prózy
- Prevláda krátky prozaický útvar (črta, novela, poviedka, kresba)
- Uprednostnený je román so spoločenskou problematikou
- Nastáva rozvoj dramatického umenia
- Vydávanie časopisov : *Slovenské pohľady*, *Národné noviny*, *Černokňažník*
- V Martine sídli ženský spolok *Živena*, vzniká *Ochotnícke divadlo*
- Rozvíja sa literárna história a kritika (*Jaroslav Vlček*)

PAVOL ORSZÁG HVIEZDOSLAV - *Krvavé sonety*

Keď báčik z Chochoľova umrie – M. Kukučín

Žáner: humoristicko-satirická poviedka

Autor tu vyjadril svoje názory na upadajúce zemianstvo. K zemianstvu mal odmietavý postoj, na rozdiel od S. H. Vajanského bol presvedčený, že zemianstvo už dohralo svoju úlohu v spoločnosti a je odsúdené na zánik, nie je už schopné stať sa vedúcou silou národa. Ale veril v mravné prerodenie sa človeka ako jednotlivca.

Hlavnými postavami sú pán **Aduš Domanický** z Domaníc, predstaviteľ hynúceho, upadajúceho zemianstva, a **Ondrej Tráva**, dedinský kupec, predstaviteľ novovznikajúcej triedy buržoázie.

Charakteristika Aduša je daná už jeho menom – doma nič nemá. Aduš hrá pred svetom veľkého pána, v skutočnosti však už dávno premrhal celý svoj majetok. Má vždy prázdne vrecká, ale veľa rečí, rád sa chvastá, čo všetko má, pritom žije z podvodov a pôžičiek. Je ľahkovážny, jeho gazdovstvo sa rozpadáva a Aduš namiesto toho, aby začal poriadne gazdovať, sníva o majetku, ktorý zdedí, „keď báčik z Chochoľova umrie“.

Aduš a Ondrej sa stretli po jarmoku v krčme. Aduš oklamal Ondreja, narozprával mu, že má veľký kaštieľ, bohaté gazdovstvo a zmienil sa, že má na predaj jačmeň. Ondrej prejavil o jačmeň záujem a zaplatil zaň Adušovi preddavok. Keď však obchodník prišiel do Domaníc po sľúbený jačmeň, namiesto hrdého zemianskeho kaštieľa našiel iba ruiny.

Keď prišiel na to, že ho Aduš oklamal, žiadal si späť preddavok. Aduš však medzitým peniaze už utratil. Ondrej napokon chcel dať vyrúbať krásne staré jasene na rodinnom cintoríne Domanických, aby si takto vynahradil stratu peňazí. Aduš sa vtedy zahanbil, ozvalo sa v ňom svedomie a uvedomil si, že takto nemôže ďalej žiť. Sľúbil Ondrejovi, že o týždeň mu vráti peniaze a svoj sľub skutočne i dodržal.

Toho istého roku náhle umrel jeho báčik z Chochoľova. Pochovali ho na rodinnom cintoríne Domanických pod staré jasene. Aduš plakal na pohrebe ako dieťa. Jedni hovorili, že preto, lebo po ujcovi nič nezdedil, iní, že preto, „lebo sa hanbil, že ho musel pochovať na takú pustatinu, medzi zrucaniny starého blahobytu“.

Na postave Aduša Domanického autor poukázal na úpadok zemianstva. Kukučín však nestojí ani na strane vzrástajúcej sa buržoázie. Aj v mene Ondreja Trávu je naznačená charakteristika jeho spoločenskej triedy – tráva všade a rýchlo rastie – kapitalizmus sa rýchlo rozmáha. Ondrej predstavuje nový typ dedinčana. Autor ho predstavuje ako človeka podnikavého, mysliaceho vždy na zisk.

Nastala jar, všetko sa začalo prebúdzat' k životu, ľudia sa poberali do práce, no Ťapákovci ani prstom nepohli. Zvykom v ich rodine bolo pracovať v piatok. V dome je ich hlava na hlave, dokopy 16 ľudí. Štyria bratia so ženami a deťmi, jeden ešte slobodný brat Mišo a tridsaťročná, nevydatá mrzáčka Anča.

U Ťapákovcov po smrti ich matky nieto osoby, ktorá by viedla chod domácnosti. Gazdom je najstarší syn Paľo a za gazdinú sa sama vyhlásila Paľova žena Iľa. Vyvyšuje sa nad ostatných, myslí si, že je najmúdrejšia, chce, aby všetko bolo tak, ako si ona zaumieni a nepáči sa jej prístup všetkých Ťapákovcov k práci.

Ťapákovcom sa zase nepáči Iľino správanie, no nik sa jej nepostavil, len mrzáčka a kalika Anča. „Lámka jej telo pokazila ešte za malička. Nechodí, len na dlaniach a kolenách čo sa vláči po chyži. “(str.99) Tá vždy Iľi zlostne a uštipačne odvrkne a vadí sa s ňou vždy, čo i len sa spustia do reči.

Keď už Iľa nemôže u Ťapákovcov vydržať ide za svojim mužom Paľom a chce od neho, aby jej postavil nový dom, v ktorom by žili len oni dvaja. Paľo akoby Iľu ignoroval a vôbec nepočúval, a tak dá Iľa Paľovi na výber: „Alebo vystavíš dom ešte do leta, alebo ja odídem!“ (str.397) „Voľ, alebo ja, alebo Ťapákovci!“ (str.398) Paľo neodpovedal. „Ťapákovci len na dvadsiate slovo odpovedali. “ (str.401) Tváril sa pokojne a bezstarostne, akoby ho vôbec netrápilo a neveril, čo Iľa povedala. Iľa však svoje slová myslela vážne. Dopočuła sa, že u rehtorov hľadajú slúžku a chcela Paľovi dokázať, že vyplní svoju hrozbu.

Bolo po večeri a u Ťapákovcov sa nikto neunúval ani len zo stola poupratovať. Sedeli a čakali na Iľu. „Všetci sú ako poparení v tom povetrí, zaspatí duchom, nemajú krvi v sebe, iba cmar....“ (str.401) Iľu videla jedna z neviest, Zuza, schádzať do školského dvora. V ten večer prišla k ním na návštevu Marka, žena Jana Fuzákovie, ich bratranca.

Dala Anči ušiť čepiec, lebo bola pozvaná na svadbu. Anča Marku z duše nenávidela, pretože bola zaľúbená do jej muža, Jana Fuzákovie, ktorý ich po chvíli navštívil tiež, keď prišiel po ženu. Ako tak sedeli dobehla jedna z neviest a vraví: „ Ile sa už zbavíme!“ (str.405) Videla počula ju rozprávať sa s rehtorkou. Všetci Iľu ohovárali, len Paľo bol ticho. Keď prišla Iľa všetkým víťazoslávne oznámila, že odchádza. Myslela si, že keď odíde, Paľovi nebude mať ani kto oparať.

Paľo odišiel do Ardieľa a Iľa k rehtorke. U rehtorky bola šťastná a veselá ako znovuzrodená, no vždy čakala na to, kedy sa Paľo vráti z Ardieľa, no po Iľu nechodil, ba dokonca ho vídala vždy v opratých a bielych košeliach. Cítila, že ju Paľo nepotrebuje.

Anča mrzáčka už nemohla strpieť tento Paľov a Iľin vrtoch a ustavične do Paľa vrtala: „ Takúto potupu, takýto posmech na náš dom!“ (str.414) „No, čo sa neberieš po ňu!“ okríkla Paľa. (str.415) Aj Jano Fúzakovie mu riekol: „ No, Paľko, po ženu sa!“ (str.416) videla Ďura Úvodovie obchodiť okolo školy, a to Paľa konečne postavilo z lavice, aby išiel po ženu. „Iľa i dnes večer „zabudla“ zamknúť dvercia na dvore školy.“ (str.418) Čakala, že Paľo príde po ňu. Keď nechodil, Iľi sa už tisli slzy do očí. „Ľa už je po jej pýche!“ (str.419) Cnie sa jej na Paľom, no myslí aj na trpký život u Ťapákovcov. Zrazu zavrzgali dvercia na dvore.

Iľa vedela, že je to Paľo. Keď prišiel do izby, robila sa, že spí. Paľo: „ Iľa, spíš – nespíš ? Domov sa ber!“ (str.420) Iľa bola rozhodnutá ísť len vtedy, ak jej Paľo vystaví dom a oddelí sa od Ťapákovcov. Paľo odíde. Onedlho bola Iľa predvolaná k notárovi, pretože nemohla slúžiť i byť babicou v dedine.

Jednu službu musela opustiť. Ostala babicou a presťahovala sa do murovanice a Jablonkovcov. „ Paľo prišiel o týždeň. Oddelil sa od bratov a presťahoval sa k nej, ak chcel mať ženu.“ (str.423) Celé leto vozil skálie a postavil Iľi nový murovaný dom zafarbený na žltu, aký ešte v dedine nebol.

Dej: Rozprávač sa zastavil pri Macovi, ktorý pri ceste pásaval kravy a pýtal sa ho odkedy už pracuje. Radí mu, aby si zrátal, koľko by mal peňazí, keby ho gazda každý rok riadne vyplácal. On však nemá pocit, že ho gazda zdiera a je spokojný so svojou prácou i plácou.

Gazda mal Maca strašne rád, pretože vedel opatriť jeho najlepšie kone. A keď kone ostareli, gazda mu vždy kúpil mladé.

Raz sa Maco podvečer hnal do mesta po gazdu a mladé nevyčvičené kone sa splašili a prevrhli vozík. Maco si pri páde zlomil nohu. Gazda ho dal do nemocnice, ale noha sa nezahojila, lebo bola zlomená v kolene. A tak Maco už nechodil, ale kríval. Pre jeho zranenie sa už na prácu u koní nehodil, a tak ho gazda dal k volom. O pár rokov už nevládal ani volom seno dávať, a preto musel začať pásť kravy. Spával už len v telinci.

Na jeseň už Maco začal polihovať, pretože veľmi ochorel. Maco sa však nikomu nestážoval. Skúšal brať rôzne bylinky na priedušky, no nič nepomáhalo a on už nevládal ani dýchať. Paholci sa nad ním zľutovali a ťažké práce robili namiesto neho. Maco sa bál, že čoskoro zomrie a nestihne sa porátať s gazdom, a preto išiel za ním a spýtal sa ho, čo mu dlhuje. Gazda mu urobil vyúčtovanie, samozrejme len za jeden rok a zistil, že mu dlhuje 13 zlatých.

Maco ho prosil, aby mu peniaze nevyplácal, aby ho radšej za ne pochoval na cintoríne a nie za plotom (pochovávali sa tam tuláci a samovrahovia). Gazda Macovi smrť vyhovárať, no on ho prerušil, za všetko mu poďakoval a pobožkal mu ruku. Tu gazdovi vypadli slzy a prisľúbil mu úctivý pohreb. Maco spokojný odišiel a ráno ho našli mŕtveho v telinci. Gazda mu naozaj vystrojil krásny pohreb, celá obec ho chválila, len sluhovia povrávali, že mal ho aj za čo pochovať.

12) Dramatická tvorba od klasicizmu po realizmus. Ján Chalupka, J. Palárik – **Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch** a J. Gregor Tajovský **Statky – zmätky**

1. Slovenská dráma sa začala rozvíjať až v klasicizme, lebo sme nemali vhodné podmienky na rozvoj drámy. V klasicizme už existovali kamenné divadlá na Slovensku, ale hralo sa pre maďarského a nemeckého diváka. Za skutočného zakladateľa slovenskej drámy považujeme Jána Chalupku (tvoril vtedy keď Hollý a Kollár).

OSOBY:

Pán z Chudobíc – dozorca Cirkvi – on presadí Svobodu, pred domom má kopu hnoja, jedno okno pribité doskou

Attila – jeho synáček

Procházka – predošlý rektor

Ľudmila – jeho dcéra

Kostolník

Tesnošil Jánoš – čižmár – Chalupka na ňom zosmiešňuje okrem iného jeho maďarčenie i to, že si nevie urobiť poriadok vo vlastnej rodine. Ukazujú sa v nej dôsledky jeho pomýlenej výchovy.

Madlena – jeho manželka

Anička – jeho dcéra – nič nevie a nič necíti. Zo Spiša, kam sa šla naučiť po nemecky, si privádza do kocúrkova krajčírskeho tovariša Cvernu a chce sa za neho vydať, hoci otec sa toho hrozí, lebo pokladá Cvernu za odkundesa, keďže nepochádza z Kocúrkova. Keď však vojaci spoznajú v Cvernovi regrúta, ktorý sa bol kedysi zverboval na vojnu, a odvedú ho, Anička si z toho veľa nerobí a vydáva sa za starého notára Kvasivera.

Honzík – jeho syn, študent – vyučil sa síce za čižmára, ale remeslo ho neteší a pracuje zle, vidno, že výučný list dostal z protekcie. Otec ho chce oženiť s majetnou starou pannou Trasorítkou, hoci on ľúbi jej chovanicu Johanku. Vzoprie sa otcovej vôli a sobášu s Trasorítkou sa chce vyhnúť tak, že sa dá zverbovať na vojnu.

Svoboda – pozvaný za rektora

Vojteška – suseda Tesnošilova

Vojtech – jej syn, študent

Škrivánok – študent

Rajnoha, Krahulec, Garazda – zbojníci

OBSAH KOCÚRKOVA:

I. Tesnošil odchádza na snem (konvent), bude sa voliť nový rektor. On chce, aby sa ním stal susedkin syn Vojtech, ktorého by si potom vzala Anička. Lenže v konvente všetko dopadne inak a Madlena sa rozhodne *ta obrátiť, skade vietor zaveje*. Páni presadili Svobodu.

II. Svoboda a študenti smerujú do Kocúrkova. Stretávajú sa so zbojníkmi. Tí im dajú syra, vína a za piesne i peniaze. Niesli totiž so sebou aj hudobné nástroje.

III. Do Kocúrkova prišli ešte večer. Hneď ráno príde Vojtech za Aničkou a Madlena si nájde syna, ktorý sa bál ísť domov – otrhaný, bez podrážok na čižmách... Anička však Vojtecha prijme chladno, pokukuje po rektorovi.

Svoboda navštívi pána z Chudobíc, ten ho s kostolníkom pošle do školy. Prikáže kostolníkovi, aby sa starý rektor vysťahoval i s dcérou, ale všetko dopadne dobre. Ľudmila prijme Svobodovu ponuku stať sa jeho ženou. Tesnošilovci sú sklamaní.

Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch – J. Palárik

Dejstvo I.

– Začína sa Milušiným oznámením svojmu otcovi, učiteľovi Orieškovi, že grófka súhlasila s opravou dedinskej školy. Orieška je nadšený, z celého srdca vrúcne ďakuje svojej dcére, ktorá dokázala vo svojej panej vyvolať národné uvedomenie: „Ach, dievka moja! Veď keby viac bolo takých dcér na Slovensku, ako si ty, azda by naša vyššia šľachta neprijímala k svojim deťom guvernantky, spoločnice až hen kdesi z Hamburgu a z Londýna, ktoré potom našu domorodú šľachtu tak hrozne národu odsudzujú.“

Grófka sa dozvedá, že čoskoro k nej príde jej snúbenec Ľudovít, ktorého vlastne ani nepozná, ale od detstva mu je slúbená. Pri vymýšľaní spôsobu, ako privítať vzácneho hosťa, o ktorom je známe, že je maďarón, prichádza na panstvo obyčajný ľud – žnice a ženci, ktorí prosia o dovoľenie zorganizovať veľkú obžinkovú slávnosť. Keďže má Elíza k slovenskému ľudu vypestovaný dobrý vzťah, dovoľí im slávnosť a sama zvolí za hlavnú pannu svoju spoločnicu Milušu.

Dejstvo II.

- Grófka s hlavným podnetom od slobodomyselnej Miluši sa rozhodne, že si s kamarátkou vymení úlohu, čiže Miluša bude grófkou a grófka Milušou. Výmena je naplánovaná i na slávnosť obžinkov. Ľudovít Kostrovický prichádza nečakane rýchlo na panský dvor aj so školským priateľom Rohonom, inžinierom. Tí sa však tiež dohodnú, že si úlohy vymenia. A tak Rohon vystupuje ako mladý barón. Prijíma ich oboch Miluša už ako Elíza.

Muži situáciu dobre zvládajú a slečna s nimi drží krok. Vyprovokuje medzi nimi silnú debatu a hovorí: „Ó, mne sa veru také vlastenectvo hnusí, ktoré má v škaredom odrodilstva hriechu svoj koreň; Kto nie priateľ ľudu, ten nie je vlastenec, lež márný šarlatán alebo streštenec, ktorý len nesvornosť rozsieva v krajine!“ Ľudovít zrazu uvidí v miestnosti obraz na ktorom je namaľovaná ako žnička mladá Elíza a hneď sa do nej zaľúbi.

Rohon je zase zahľadený iba do Miluše. Na scéne sa objaví i grófka, ktorá však hrá nevzdelanú dedinskú dievčinu. Aj tak však silne zapôsobí na baróna. K Rohonovi, k myslenému budúcemu manželovi, krásavica nezahorí láskou, takou ako by pôvodne mala, jedine výčitky mu predostiera: „Bo muž, ktorý svojho života zásady sťa oblek premieňa, ako vietor duje časných výhod, ktorý pre hmotné ohľady vyšším záujmom ducha sa spreneveruje... taký v mojich očiach žiadnej ceny nemá.“

Dejstvo III.

– Do Milušinho srdiečka sa dostáva Rohon, ktorému už nedokáže zatajovať, kto vlastne je a prezradí sa. Jeho to náramne poteší, pretože sa nemusí obávať a vyznať sa i on, okrem iného i zo svojej lásky k nej: „Osvietená grófka! Už ďalej nemôžem odolať návalom trápnych srdca bojov.“ Neskôr sa to dozvedá i samotná grófka. Ľudovít zmorený láskou k pravdivej grófke sa túla všade po dedine, ale nájsť ju nemôže. „Ach, darmo chodím po záhrade a po dedine, darmo hľadám a vypytujem sa ľudí ..“ Stretáva ju na oslave.

Postupom času sa aj z neho stáva pravý Slovák. Stretáva Oriešku, ktorý bohužiaľ o zámenách nemá poňatia a tak opisuje pred mládencom, ktorý si jeho dcéru vziať za manželku v najlepšom svetle. „Ó, ja som jej predovšetkým lásku k národu svojmu slovenskému do srdca vštepoval; veď láska k národu je predmet pravého vlastenectva, osvietení pane!“ Zatiaľ, čo hra medzi mladými pokračuje, Capková, stará komorná, stihne všetko, že jeho syn chce za manželku iba slúžku Milušu, vyžalovať barónovi Kostrovickému. „Lúto mi je – ale nezaslúži pardon tá nevďačná dievka – musím ju oddialiť stadiaľto...“ Starý pán sa nechá ovplyvniť a okamžite si zavolá svojho syna, ten rýchlo argumentuje : „Ach, apko, či sme my azda dáki iní tvorovia na zemi nežli ten dobrý ľud? Či ho večne máme len zberbou prezývať a v nemúdrej pýche nad ním sa nadchýnať, pretože nám prajný viac nadelil osud? Či nie je on náš ľud pracovitý , tichý?“ Práve tu možno postrehnúť

zmenu v Ľudovítovi, ktorý je odhodlaný vziať si rozkošne krásnu dedinskú dievku, pannu z obžinkových slávností.

Úlohy sa vracajú nakoniec do pôvodného stavu, po dôkladnom učiteľovom vysvetlení. Rohon s Milušou a Ľudovít s Elízou tak môžu vystrojiť dvojitzú svadbu.

„Slováci nech žijú! To nech nám bude dňom zmierenia sviatočným!“

2. Realistickú drámu rozvíjal **C Jozef Gregor-Tajovský** (1874 – 1940)

Jano – vozkár, pracovitý, ale chudobný; chce aby bol jeho syn dobre zaopatrený; plánuje, že keď jeho syn dostane peniaze aj jemu sa z nich niečo ujde

Žofa – Janova žena; vypočítavá; všetkých volá „moje meno“ ; tiež má záujem o peniaze Palčíkovcov

Ďuro – ich syn; nemá záujem o Zuzku, ale o peniaze, ktoré svadbou získa; rád si v krčme vypije a zatancuje; napriek tomu, že je ženatý, má milenkú

Beta – suseda Ľavkovcov

Kamenský:

Tomáš – tesár; nesúhlasí so svadbou, lebo nie je z lásky; záleží mu na šťastí jeho dcéry, nie na peniazoch

Kata – jeho žena; stotožňuje sa s myšlienkou Palčíkovcov, lebo chce aby už Zuzka nemusela slúžiť

Eva, Zuzka, Ondriš – ich deti

Mišo Kaňúrik – Evkin muž

Statky – zmätky – Dej:

1. dejstvo

Žofa a Jano sa zhovárajú so svojím synom Ďurom, že by sa mal oženiť. Nakoniec dospejú k rozhodnutiu, že by si mal zobrať za manželku Judku Bielych, lebo v tej rodine by sa mal dobre. Ďuro potom odchádza za Judkou. Do Ľavkovcov prichádzajú na návštevu Palčíkovci, ktorí sa dozvedia o budúcej svadbe. Ondrej navrhne Ľavkovcom, že ak sa jeho deti postarajú o nich v starobe, tak im ponechajú svoj majetok. Jano súhlasí.

Po čase prichádza Ďuro, ktorý u Judky zle pochodil, tak mu Palčíkovci odporúčia Zuzku Kamenských. Ďuro súhlasí pričom musí ukončiť svoj vzťah s vydatou susedou Betou. Večer sa má Ďuro so Zuzkou stretnúť na tanci. Kamenský, Palčíkovci a Ľavkovci sa zišli, aby sa porozprávali o svadbe ich detí.

Po odchode Palčíkovcov a Ľavkovcov hovorí Tomáš Kamenský svojej žene, že či tá svadba je vôbec rozumná. On s ňou veľmi nesúhlasí, lebo nie je z lásky, ale ide tu iba o peniaze. Aj jeho syn Ondriš je proti, len Kata si myslí, že Ďuro sa potom po svadbe nepraví k lepšiemu. Nakoniec sa všetci zídu a Zuzka sa svadbou súhlasí.

2. dejstvo

O pol roka sa Ondrej a Mara Palčíkovci sťažujú, že sa Zuza ani Ďuro o nich nestarajú tak ako by mali. Preto im nechcú odkázať majetok. Ani Ďuro so Zuzou dobre nevychádzajú. Napriek tomu, že je tehotná, podvádza ju s Betou. Zuzka je z toho všetkého smutná a chce sa vrátiť domov.

Ďuro by bol rád keby odišla, lebo keď neodíde ona, tak pôjde preč on. Žofa s Kasou ešte Zuzku prehovárajú, nech len ostane, že Ďuro sa polepší. Nakoniec aj tak Zuzka odchádza. Príde po ňu brat Ondriš. Ďuro si chce k Palčíkovcom nasťahovať Betu. Oni s tým súhlasia s podmienkou, že sa o nich bude starať.

3. dejstvo

Ďuro s Betou sú nespokojní, že na nich Palčíkovci nechcú prepísať majetok. Palčík im sľubuje, že ho dostanú až po jeho smrti. Neskôr do Palčíkovcov príde na návštevu Ďurovi rodičia. Ľavkovci sa zastávajú svojho syna i Bety, aby na nich teraz prepísali aspoň časť majetku, ale Palčík si stojí za svojím, že až po smrti.

Ľavkovci po tom odchádzajú domov nahnevaní. Ďuro sa ešte háda s Palčíkom, že nesplnil sľub. Beta sa rozhorčená z toho, že nedostala polovicu majetku rozhodne Ďura opustiť.

Vtedy k nim príde aj Kaňúrik so Zuzkou po Zuzkine veci, čo jej vtedy Palčíkovci dali, ale Beta sa proti tomu postaví, že tie veci sú už teraz jej. Roztrhne sa tu veľká hádka. Kaňúrik odchádza so Zuzkou a jej vecami. Beta tiež odíde.

Medzitým ešte Ďuro chce, aby sa Zuzka aj so synom vrátila, ale vidí, že sa nezmenila, tak to nechá tak. Keď všetci odídu Ďuro sa s Palčíkovcami začne škriepiť, že keď naňho nechcú prepísať majetok, tak nech ho aspoň vyplatia. Nakoniec Palčík vyženie Ďura revolverom von z domu.

4. dejstvo

Na Vianoce sa všetci chceli udobriť Kamenskými a chodili sa k nim ospravedlňovať. Žofa sa prišla ospravedlniť za svojho syna, ale aj kvôli tomu, aby videla vnuka. Prišli tiež aj Palčíkovci. Tí hovorili, že to nemohli vytušiť ako to skončí a Zuzkinmu synovi to chceli vynahradiť tým, že mu po smrti odkážu svoj majetok. Nakoniec prišiel aj Ďuro aby videl svojho syna.

Taktiež prosil Zuzku, aby sa k nemu vrátila, ale tá poučená predchádzajúcou skúsenosťou odmietla.

13) Literárna moderna – smery autori a ich diela. Baudelaire, **Krasko**

Svetová literatúra v období moderny

Symbolizmus

- Je to literárny smer, ktorý vznikol vo Francúzku v druhej polovici 19 storočia. Cítili sa pesimizmu, smútku a nostalgie. Utiekali sa do snov, poddávali sa subjektivismu. V tvorbe siahali po symboloch, ako základných výrazných prostriedkoch. (Srdce – láska, holubica – mier, lev - sila)

Dekadencia

- Dekadentná literatúra vyjadruje pocity pesimizmu, tragizmu, skepsy, bezradnosti, bezvýhodiskovosti a zúfalstva. Stvárnjuje motívy smrti, noci, samoty, tmy, tieňov, rozkladu. . . Dekadencia často splýva so symbolizmom. Niektorý symbolisti: *Charles Baudelare, Paul Verlaine, Arthur Rimboud*

Impresionizmus

- Je ten smer, ktorý sa ujal vo Francúzskom výtvarnom umení a postupne sa šírila po celej Európe a prenikol do ďalších druhov umenia, do hudobného a literárneho. Impresionisti sa na rozdiel od symbolistov nezamýšľajú nad základmi a tajomstvami života, sveta a človeka.

CHARLES BAUDELAIRE

- Narodil sa aj zomrel v Paríži. Na prahu dospelosti podnikol cestu obchodnou loďou do Kalkaty.
- Odmietol životnú dráhu diplomata a rozhodol sa venovať umeniu.

Próza:

Malý čarodej

Fanfrdolo

- Nenašiel v próze uspokojenie.

Básnická zbierka:

Kvety zla – Splín a ideál

Parížske obrazy

Víno

Kvety zla

Vzbura

Smrť

JEAN ARTHUR RIMBAUD

- Je najčítanejším autorom s prekliatych básnikov
- Skúšal rôzne zamestnania v Indii, Egypte. . .
- Ťažko chorý sa vrátil do Francúzska, kde mu amputovali nohu a zomrel na gangrénu. – otrava krvi
- Jeho tvorba je plná obrazných pomenovaní, metafor, zvukov a farieb, túžby po neobyčajných zážitkoch.
- Bol ovplyvnený bezprostrednou skúsenosťou, snom, fantáziou.
- Jeho básne vychádzali iba v časopisoch

Pobyt v pekle (zbierka): básne v próze

Iluminácie – Básne v próze. Využíva kontrastné metafory, spontánny prejav, starostlivo prepracoval zvukovú stránku veršov. Jazyk je jednoduchý.

Slovenská literárna moderna

- využitie symboliky (farieb, mien, čísel, prírody)
- biblizmy, náboženské slová, slová z latinčiny, alegorické bytosti, nadprirodzené veci, božstvá
- autori sa opierali o trojslabičné slová s prízvukom na prvej slabike (daktyl) a zdôrazňovali melodickosť verša
- lyrický hrdina túži po šťastnej láske a nenachádza ju
- cíti sa osamotený v cudzom/materiálnom svete
- je nešťastný, lebo nemôže naplniť svoje ambície
- je deprimovaný všednosťou pomerov
- citlivo spomína na detstvo, túži po pokoji
- je smutný, počasie v ňom vyvoláva spomienky
- všíma si sociálnu nerovnosť ľudí
- cíti smútok a beznádej z postavenia slovenského národa
- chce sa zapojiť do práce pre národ
- kritizuje meštiacky spôsob života, morálku a ideológiu

Ivan Krasko

1876-1938

- vlastným menom Ing. Ján Botto, narodil sa v Lukovištiach (Gemer), navštevoval gymnázium v Rimavskej Sobote a neskôr aj v rumunskom Brašove (tu sa zoznámil s predstaviteľom symbolizmu Mihaiom Eminescum), v Prahe študoval na chemickej fakulte (člen skupiny Detvan), pracoval ako chemický inžinier v Kloboukách a Slanom, počas 1. svetovej vojny bol na ruskom a talianskom fronte, dlhší čas žil v Piešťanoch, zomrel v Bratislave
- prvé verše písal pod menom Janko Cigáň, uverejňoval ich v Slovenských pohľadoch, jeho pravé meno odhalil F. Votruba, literárne meno Ivan Krasko mu vybral Vajanský podľa dediny Kraskovo
- programové básne
- Kritika- uvedomuje si váhu básnického slova, poézia je chrám a do chrámu sa vstupuje len v dňoch sviatočných
- Kritikovi- odpoveď na Škultétyho kritiku, kde Krasko krátko a rázne vyjadruje svoj názor → poézia ide z jeho srdca
- Poetika starej lyriky- rada básnikom, aká by mala byť poézia - jasná, veselá aj smutná, básnik však nesmie klamať, poézia by mala pekne znieť, ale aj byť tajomná
- napísal 2 zbierky lyrických básní Nox et solitudo a Verše (viď porovnanie Krasko a Hviezdoslav) a novelu List mŕtvemu

14) Avantgarda – smery a ich znaky a predstavitelia kubizmus, futurizmus, expresionizmus, dadaizmus, surrealizmus; Apollinaire, Breton

- organizácia, kolektivismus, programotvorenie na rozdiel od obdobia literárnej moderny, ktorá bola skôr individualistická, samotárska

Kubizmus – umelecký smer, vonkajšia realita bola rozkladaná až na svoje najjednoduchšie geometrické tvary a postupne skladaná ako mozaika do novej podoby výtvarnej alebo neskôr do slovnej (napr. Apollinaire)

Futurizmus – predstavuje začiatok avantgardy, smer vznikol v Taliansku v roku 1909

- **Manifest futurizmu- Marinetti** – proti tradícii, morálke, feminizmu
- za vojnu, patriotizmus, oslava vynálezov, techniky „sila činu“
- ruch života prináša umenie
- voľné zhluky slov
- zrušili interpunkciu
- vplyv na ruský smer – **kubofuturizmus** - Vladimír Majakovskij

Dadaizmus – smer sa zrodil počas 1.sv.v.

- úplná anarchia v živote aj umení, chceli šokovať, provokovať, vychádza z bezprostrednosti a naivity

Surrealizmus –

- Vychádza z dadaizmu, vodca – André Breton
- Zlom v nazeraní na človeka, chce oslobodiť človeka od konvencií, sloboda jednotlivca, ale aj celej spoločnosti
- Ovplyvnený Freudovou psychoanalýzou, sústreďuje sa na iracionálnu zložku človeka – ľudské podvedomie, dôležitá je úloha snov, spontánnosť, fantázia
- Automatické texty bez kontroly rozumu, estetického alebo morálneho zámeru; voľný verš, nepoužíva interpunkciu, písanie veľkých písmen
- *Magnetické polia* (1920) – Breton, Soupault; manifest surrealizmu
- *Nadja* – Breton, najznámejší román

Expresionizmus – vznik v Nemecku vo výtvarnom umení, literatúre

Guillaume Apollinaire

- hl. predstaviteľ kubofuturizmu, propagátor kubizmu, zúčastnil sa aj futuristického hnutia
- v predhovore diela **Prsia Tiréziave** použil ako prvý slovo surrealizmus
- zb. básní **Alkoholy** /1913/ - úvodná báseň **Pásmo** – voľný verš
- prevrat v poézii → dojmy, postrehy, pocity
- farba má veľký význam – umocňuje predstavy a dojmy
- oslavuje pokrok a dramatickosť doby
- melancholické prvky symbolizmu
- obrazy prírody, miest
- téma kresťanstva, všíma si soc. situáciu cez utečencov, bezdomovcov
- využíva humor, používa hovorový jazyk
- verš predstavuje ucelenú myšlienku
- asociatívna metóda, voľné radenie predstáv, myšlienok
- jednoduchý obraz ulice – obraz celej doby
- metóda filmového strihu - obrazy voľne priradené k sebe, náhla zmena
 - táto báseň dala meno aj typu básne - pásmo
- zb. **Kaligramy** – veršovaná forma, grafické básne, vytvárajú obrazy (napríklad kravata)

15) Slovenská medzivojnová poézia – smery a ich znaky a predstavitelia: vitalizmus – **Smrek**, neosymbolizmus - Lukáč, katolícka moderna – **Dilong**, nadrealizmus - Fábry, angažovaná poézia – Novomeský

Literárna situácia: na vznik ČSR a odstránenie národnostného útlaku reagujú nielen starší spisovatelia, ale aj mladší, ktorí chceli, aby slovenská literatúra prenikla do Európy a preto nadviazali na moderné európske smery a prúdy. Literatúra tohto obdobia sa delí na:

- **staršiu generáciu**, kde dozrieva realizmus
- **prechodnú generáciu**, kde patrí Martin Rázus a Štefan Krčméry
- **mladú generáciu**, ktorá vytvára nové umelecké smery:
 - **Neosymbolizmus** zakladateľom je Emil Boleslav Lukáč
 - **Vitalizmus** založil Ján Smrek
 - **Nadrealizmus**, kde patrí Fábry, Žáry, Reisel
 - **Katolícka moderna** zakladateľ Rudolf Dilong, P. G. Hlbina

V symbolizme bol základným prostriedkom na vyjadrovanie symbol, ktorý mal zvýrazniť viacvýznamovosť básnikovej výpovede. V tomto smere písal Ivan Krasko a Janko Jesenský. Emil Boleslav Lukáč vo svojej tvorbe pridal k tradičnému symbolizmu niečo nové, svoje, a preto sa k symbolizmu pridala predpona neo, čiže **neosymbolizmus**.

Emil Boleslav Lukáč vo svojej tvorbe opisoval smútok, bolesť, sklamanie. Nadviazal na domáci (Krasko) i svetový symbolizmus (Baudelaire, Rimbaud). Básnické zbierky:

Dunaj a Seina už názov je symbolický, Dunaj = domov a Seina = cudzina. Autor prináša protiklady domova a sveta, dediny a mesta, rodného kraja a cudziny, pričom domov je symbolom morálnych hodnôt a cudzina symbolom skazenosti.

O láske neláskavej autor podáva vlastný pohľad na lásku, ktorú považuje za cit plný paradoxov. Láska je primeraná len z pohľadu kresťanského názoru.

Vitalizmus

pochádza zo slova vita = život. Rozvíjal zmysly, radosť zo života a existencie človeka. Oslavoval lásku, krásu, prírodu a pohyb = cestovanie po vzdialených krajinách.

Ján Smrek urobil koniec so smútkom a pesimizmom. Začína písať vitálne, vo svojich dielach zobrazuje lásku a oslavu života. Nadviazal na český poetizmus.

Odsúdený k večitej žízni dominuje tu smútok a pesimizmus. Zbierka nesie znaky symbolizmu, čím sa pripodobňuje k Lukáčovi.

Cválajúce dni z celej zbierky cítiť životný optimizmus a oslavu mladosti. Zobrazuje rýchle plynutie času, života = cválajúce dni. Ide tu o mladých ľudí, ktorí idú vpred, rovno, nevidia tých, ktorí nejdú tým smerom ako oni, akoby ich ničili = diví jazdci, ktorí nechcú nečinne čakať, čo im prinesie osud, ale sami si chcú vybojovať lepšiu budúcnosť.

Nadrealizmus

vznikol v 30. rokoch 20. st. ako reakcia na fašizmus a bol obdobou surrealizmu. Hlavnými zakladateľmi boli **Rudolf Fábry**, **Vladimír Reisel** neskôr sa pridali **Žáry**, **Bunčák** a **Lenko**.

1935 - 1. básnická zbierka Uťaté ruky (Fábry) patrí tu báseň Pokazený písací stroj

1938 - báseň Tekutý poľovník (Žáry) považuje sa za vzorovú nadrealistickú báseň.

1938 - zborník Áno a Nie v ktorom vyslovili svoj básnický program.

Áno: mier, modernosť, šokovať Nie: fašizmus, vojna, meštiactvo

Znaky tvorby - automatické verše (zveršovávanie momentálnych nápadov)

- voľný verš bez rytmu a rýmu
- zrušenie interpunkcie
- nové netradičné metafory
- zavedenie genitívnej metafory
- chceli šokovať, odmietali tradičné hodnoty, chceli šokovať meštiactvo, počas vojny protestovali proti ľudáctvu, fašizmu, vyzdvihovali ľudské práva

Rudolf Fábry do literatúry vstúpil básnickou zbierkou Uťaté ruky

Vodné hodiny, hodiny piesočné reakcia na fašizmus - nesúhlas s dobou

Ja je niekto iný je vrcholová zbierka nadrealizmu. Už v názve sú prejavy schizofrénie, ktoré vyvoláva v človeku doba. Delí sa na dve časti:

I. Prvé stretnutie s Féneom - Féneo vystupuje ako diabol, symbol vojny a fašizmu. Objavujú sa v nej vízie zániku sveta a kontinentov (vízia katastrofy - vojny).

II. Druhé stretnutie s Féneom - Féneo vystupuje ako autorov dvojník a putujú po bojiskách, kde vidia rozkladajúce sa ľudské telá. Záver skladby vyznieva optimisticky, autor nachádza sám seba a verí v lepšiu budúcnosť.

Katolícka moderna

jej príslušníkmi boli najmä mladí katolícki kňazi, ktorí písali nábožensky orientovanú literatúru ako reakciu na dobu (zlá sociálna situácia, hospodárska kríza, fašizmus, hrozba 2. sv. vojny). Vyzdvihovali lásku a úctu k Bohu, k blížnemu, posmrtný život. Chceli sklbiť katolizmus s modernou, preto nadviazali na nové umelecké smery: surrealizmus, nadrealizmus a poetizmus. Predstavitelia: **Rudolf Dilong, Pavel Gašparovič - Hlbina, Janko Silan, Andrej Žarnov.**

Rudolf Dilong rodák z Trstenej

Bez matky, Zakliata mladosť v zbierkach spomína na neradosné detstvo

Hviezdy a smútok, Helena nosí ľaliu, Mesto s ružou náboženské hľadisko bolo v pozadí, autor využíval voľný verš, nadrealistické metafory a opojenie zmyslov, čo bolo v kontraste s pokorou kňaza

Novokňaz báseň je písaná ako modlitba adresovaná Bohu

Laco Novomeský nadviazal na poetizmus (túžba po cestovaní, spoznávanie krajín), ale zároveň bol básnikom silného sociálneho cítenia, trápili ho sociálne rozdiely.

Nedeľa poézia by mala byť pre človeka niečím takým ako je nedeľný sviatok

Otvorené okná (báseň **Smrť na stanici**) vidieť vplyv poetizmu. Je o malom chlapcovi, ktorého uštipne had a nakazí ho chuťou cestovať a spoznávať krajiny. Stala sa manifestom mladej generácie, ktorá chcela, aby sa slovenská poézia dostala do Európy.

Svätý za dedinou reakcia na vojnu a fašizmus.

16) Téma 1. svetovej vojny vo svetovej literatúre, stratená generácia, expresionizmus, predstavitelia, diela (**Na západe nič nové**)

Stratená generácia

Generácia je skupina autorov, ktorých spájajú rovnaké životné skúsenosti, názory, postoje. Stratená generácia je skupina amerických autorov, ktorých spájajú negatívne skúsenosti z vojny. V čase 2.sv.vojny bojovali za amer. armádu na frontoch v Európe. Boli dobrovoľníci ovplyvnení vlasteneckými heslami, mysleli si, že idú bojovať za pravdu, veľké ideály. Keď však zblízka videli utrpenie človeka, prebudilo sa v nich humánne cítenie, začali sa na vojnu pozeráť s hnusom, stratili svoje ideály. Keďže nevedeli nájsť z tejto situácie východisko, označili ich ako stratená generácia. Neskôr sa takto nazývali aj európsky spisovatelia ktorých spájali skúsenosti z vojny. Táto skupina nie je organizovaná, nemali vlastný program. Spájala ich iba náhoda, že sa v Paríži stretávali v literárnom salóne autorky Gertrudy Steinovej.

Americká literatúra – ERNEST HEMINGWAY

- román **Zbohom zbraniam**
- autobiografické skúsenosti z prvej svetovej vojny
- romantický príbeh anglickej ošetrovateľky Catheriny Barkleyovej a amerického poručíka Fredericka Henryho
- tragický koniec – Catherine zomrie pri pôrode a porodí mŕtve dieťa

Komu zvoní do hrobu – protivojnový, protifašistický román

Motto a názov románu cituje báseň anglického básnika J. Donna („Nikto nie je ostrovom samým pre seba. Každý je kusom pevniny a ak more odmyje hruď, Európa sa zmenší...lebo ja som súčasťou spoločenstva a preto sa nepýtaj, komu zvoní do hrobu, zvoní Tebe.)

Autor vychádza z vlastných skúseností dobrovoľníka a dopisovateľa počas španielskej občianskej vojny.

Dej románu sa odohráva v zázemí bojov v priebehu troch dní. Hlavný hrdina románu je americký univerzitný profesor Robert Jordan, ktorý sa prihlásil ako dobrovoľník do medzinárodných brigád počas španielskej občianskej vojny (sú 30-te roky, chýli sa k 2. sv. vojne). Robert plní bojovú úlohu, aj keď pochybuje o jej význame. Pripája sa k partizánskej skupine, ktorej úlohou je vyhodiť most do vzduchu a tým znemožniť prísun nepriateľských posíl v čase pripravovaného republikánskeho útoku. Spoznáva svojich spolubojovníkov a prežíva hlboký lúboštný vzťah s Máriou, dcérou zavraždeného republikánskeho starostu. V bojovej atmosfére prežíva prchavé chvíle šťastia, začne vznikať silný lúboštný cit, snívajú o ich spoloč-nom živote po vojne, intenzívne prežívajú každú minútu svojho života.

Počas akcie je Robert smrteľne ranený. Skupinu posielajú do bezpečia a on sám kryje ich útek. Sám čaká nepriateľa, ktorého chce zastaviť. Necháva si jeden náboj sám pre seba, bojuje do posledného dychu. Hoci všetci vedeli, že R. zomrie, vedeli aj to, že jeho smrť nie je zbytočná.

Hrdinovia uvažujú triezvo a vojnové scény sú vykreslené presne (reportážny štýl bez zdĺhavých opisov) Dôležitú úlohu v románe zohráva vnútorný monológ.

Dobrovoľník Robert Jordan, ktorý si aj pod tlakom okolností zachováva česť.

Nemecká literatúra

ERICH MARIA REMARQUE

- nemecko-švajčiarsky prozaik, pravé meno – Kramer
- novinár, predstaviteľ „stratenej“ generácie
- pred vojnou emigroval do Švajčiarska, neskôr do USA, pretože nesúhlasil s fašistami

Na západe nič nové – protivojnový a pacifistický román; je príbehom autorovej generácie

Téma: prvá svetová vojna. Priamy rozprávač a protagonista – citlivý chlapec - Paul Bäumer retrospektívne, chronologicky uvádza množstvo epizód z vojenského výcviku, budovania zákopov na západnom fronte, bojových stretnutí, v ktorých sú opísané moderné zbrane a vojenské postupy (šrapnely, bomby, bojový plyn, bubnová paľba, zákopová vojna). Dielo zobrazuje kontrast: front – zázemie. Boje dokresľujú opisy prírody, humorné scény, drastické a surové expresívne opisy. V závere knihy preberá slovo autor a oznamuje Paulovu smrť niekoľko dní pred koncom vojny, čím potvrdil jej absurditu, lebo oficiálne správy z frontu oznamovali: „Na západe nič nové“. Román si získal svetovú slávu dokumentárnosťou a autenticitou osobnej výpovede mladého človeka, kombinovanou s jeho úvahami.

Dej: Jeden z mála románov, ktorého celý dej sa odohráva na bojisku. Skladá sa z 12 kapitol označených číslom. Román nemá silnú hlavnú dejovú líniu. Spojovacím článkom jednotlivých obrazov zo života (a smrti) mladých vojakov je postava Paula Bäumera, ktorý odchádza priamo zo školy na front po výzvach fanatického učiteľa Kantorka, aby si študenti splnili svoju vlasteneckú povinnosť. Siedmi spolužiaci – veľkí kamarátsi (septimáni) sa dostanú spolu do oddielu. Zažívajú stupídnosť niektorých veliteľov, z ktorých vyniká desiatnik Himmelstoss z výcvikového tábora pre nováčikov. Paul spoznáva hrôzy vojny na západnom fronte, postupne stráca priateľov a svojich spolubojovníkov, vytriezvie z nacionalistického opojenia: uvedomuje si nezmyselnosť vojnového besnenia. Umiera v posledných dňoch vojny, vedomý si toho, že návrat do mierového života by bol takmer nemožný

Epizódy-spolužiaci prídu o nohu a niekto sa ho pýta či i môže vziať jeho kvalitné topánky; Paul prvýkrát zabije človeka vojaka, smrteľne ho poraní a vidí ho umierať, rozmyšľa prečo ho zabil, nájde jeho doklady a fotku rodiny; Katzinsky (Kat, veliteľ a priateľ) je ťažko ranený, Paul ho nesie, ide sa mu ťažko no chce mu pomôcť, rozpráva sa s ním, do ošetrovne ho donesie mŕtveho.

Román **Cesta späť** – voľne nadväzuje na *Na západe nič nového* – zobrazuje Paulových spolubojovníkov, ktorí sa vracajú do mierového života, ale po prežitých hrôzach vojny sa nevedia prispôbiť životu v mieri. Napísal aj veľa románov z 2.sv. vojny: **Noc v Lisabone, Víťazný oblúk, Tíne v raji** – tiež ostrý protest proti vojne.

ROMAIN ROLLAND

- Bol odporcom vojny, nenávidel vraždenie. Je nositeľom nobelovej ceny.

Peter a Lucia – Dej sa odohráva počas prvej svetovej vojny od 30. 1. 1918 do 29. 3. 1918 v Paríži. Peter a Lucia sú 18 – ročný mladý ľudia, ktorý sa 1 krát stretávajú počas bombardovania Paríža. Pochádzajú z rozličných spoločenských vrstiev. Peter zo zámočnej rodiny a Lucia je chudobná, jej matka pracuje v továrni na výrobu zbraní. Lucia si zarába maľovaním, kde kreslí kópie známych obrazov, túto prácu si neváži, podľa nej sú to čarbanice, raz by chcela naozaj maľovať. Na veľký Piatok prichádzajú do kostola, chcú sa zasnúbiť. Lucia tuší, že sa stane niečo zlé, lebo niekoľkokrát vidí čiernovlasé dievčatko. Keď sú v kostole, Nemci opäť bombardujú. Padá na nich pilier a zomierajú.

Fantasy

- zahrňujeme nielen fantasy literatúru, ale aj vedeckú fantastiku (sci-fi) a horor
- je literatúra, v ktorej autori využívajú príbehy odohrávajúce sa v imaginárnych svetoch alebo v našej minulosti, podstatou je často nevysvetliteľný úkaz alebo prejav mágie
- korene má v ľudovom horore, mytológii, rozprávkach, legendách, stredovekých hrdinských eposoch
- vyvinula sa z fantastických cestopisov, utopického románu a gotického románu. (Jedným z prvých diel fantastickej literatúry je román **F. Rabelaisa Gargantua a Pantagruel**, v 19. stor. je to Alica v krajine zázrakov od **L. Carrolla** či Čarodejník z krajiny Oz)
- vo fantasy literatúre nájdeme určité stabilné **archetypy** (čiže odpradáva existujúce obrazy)
 1. **Boj dobra a zla:** dobro je zväčša kolektívne, zlo je individuálne, vyžaruje z jednej osoby, ktorá ním infikuje ostatných
 2. **Kúzelný artefakt:** predmet s magickou silou, ktorý sa strana dobra snaží získať, ukryť alebo zničiť, aby oslabil silu zla a strana zla ho chce mať, aby získala ešte väčšiu moc (napr. prsteň, svätý grál...)
 3. **Dieťa s predurčeným osudom**
 4. **Múdry starec**
 5. **Tajomná matka**

Science-fiction

- je žáner, ktorý čerpá z poznatkov modernej vedy a techniky a predvída ich možný dopad na život človeka a ľudstva
- existenciu človeka zasadzuje často krát do umelo vytvoreného prostredia
- dej býva zasadený do budúcnosti alebo mimo sféru nášho súčasného sveta, napr. na cudzie planéty alebo do hĺbky zeme
- postavami sú okrem ľudí často: roboti, androidi, mimozemšťania, mutanti...
- za zakladateľa sci-fi je považovaný **Jules Verne** a veľký vplyv na rozvoj českej, ale aj svetovej sci-fi mali diela **Karla Čapka** - *R.U.R.*, *Krakatit* a *Válka s mlokmi*
- V rámci sci-fi sa tiež vyvinuli tzv. **subžánre**:
 - **utópia:** idealizovaná predstava nereálnej ľudskej spoločnosti
 - **antiutópia:** je opakom utópie, podstatou je existencia spoločnosti, ktorá sa vyvinula nesprávnym smerom, má zásadné nedostatky (totalitná forma vlády, obmedzovanie osobnej slobody...) a obyvatelia sú tak tyranizovaní ideológiou, systémom či určitou skupinou. Napr. *G. Orwell: 1984*, *K. Čapek: Válka s mlokmi*
 - **kyberpunk:** v kyberpunku hrajú zásadnú úlohu informačné technológie, počítače a umelá inteligencia. Odohráva sa vo svete, kde sú bežné drogy, mafia, všetko je ovládané nadnárodnými spoločnosťami, hrdina má implantáty po celom tele a čas od času je ponorený v kyberpriestore. Zápletky býva často detektívna a nechýbajú akčné scény
 - **military sci-fi:** pozadím príbehu je nejaký medziplanetárny konflikt a jeho vojenské riešenie
 - **apokalyptická a postapokalyptická sci-fi:** v centre príbehu je katastrofa, ktorá postihla ľudstvo, ale najmä dopady a dôsledky tejto katastrofy na usporiadanie spoločnosti a správanie sa jej členov. Napr.: filmové spracovania: *Vodný svet*, *Ja, legenda...*

FRANZ KAFKA *Premena* – Je to jedno z mála diel, ktoré uverejnil a vo svojom závete ušetril od zničenia. Je to groteskno – strašidelný príbeh, premeny obchodného cestujúceho Gregora Samsu na obludný hmyz. Celá rodina sa ho stráni a obmedzuje kontakt na najmenšiu možnú mieru. Gregor postupne stráca hlas, no stále rozumie a cíti ako predtým. Neschopnosť porozumenia tvorí jeden zo základných motívov diela. Trpí samotou, nikto sa s ním nerozpráva. Keďže v rodine chýba jeho príjem, prenajmú jednu izbu dvom podnájomníkom. Tí ho však nedopatrením zbadajú a na protest odchádzajú bez zaplatenia. Gregor definitívne pochopí, že je rodine na príťaž a krátko na to, možno aj z vlastnej vôle zomiera.

Vražda Rogera Ackroyda – Agatha Christie

Obsah diela

Predstavte si typický vidiek niekde v Anglicku, malé mestečko s jeho do všetkého pchajúcimi nos obyvateľmi a postaršiu dvojicu súrodencov, lekára a jeho sestry, ktorí tam žijú. Mestečko je klasickou zmesou obyčajných aristokratov a tých bohatších, ktorí si môžu dovoliť o čosi lepší život. Takíto ľudia majú svoje každodenné malé zdravotné problémy, ktoré miestny lekár rieši a súčasne sa aj kadečo podozvedá. Príbeh sa začína v okamihu samovraždy postaršej vdovy o ktorej sa povára, že svojmu manželovi pomohla do hrobu ona. O dotýčnú vdovu sa uchádzal Roger Ackroyd, miestny najbohatší občan, ktorý je vďaka svojmu bohatstvu obdarený celkom peknou kôpkou menej šťastných príbuzných, ktorí si na jeho majetok brúsia zuby. Väčšina z nich si totiž narobila dlhy a tak akosi automatiky predpokladajú, že by im ich bohatý príbuzný mal pomôcť.

Vo vzduchu ale visí napätie z vydieranie. Ackroyd sa priznáva doktorovi, že mŕtva bola vydieraná a že ešte pred smrťou poslala list, kde odhaľuje identitu zločinca. List skutočne existuje a už sa nachádza v Ackroydovom vlastníctve, zatiaľ ale nemal čas si ho prečítať.

Doktor odchádza a o pár hodín je Ackroyd objavený mŕtvy. Príčinou smrti je turecká dýka, zabodnutá v jeho krku. Možných páchatelov nie je priveľa, ale aj také množstvo je nad sily miestnej polície. A tak musí na scénu prísť Hercule Poirot, ktorý zhodou okolností v tomto mestečku trávi pokojné roky svojej penzie.

Poirota požiada o vyriešenie prípadu mladá dievčina, ktorá sa mala zasnúbiť s hlavným podozrivým, ktorý po čine zmizol nevedno kam. Ten pomoc sľubuje, ale súčasne upozorňuje na to, že keď sa do prípadu pustí, dotiahne ho až do konca bez ohľadu na prípadný výsledok, ktorý by nemusel byť pre ňu až takým víťazstvom.

On súhlasí a tak sa začína pomerne komplikované hľadanie páchatela, ktorý všetko rafinovane pospľetal.

Kniha je rozprávaná ústami doktora, ktorý sleduje Poirotovo vyšetrovanie a ktorý vlastne iba nahradil autorkinho klasického Poirotovho spoločníka Hastingsa. Doktor popisuje situáciu mierne odlišným spôsobom, ale v podstate je on tým kronikárom, ktorý opisuje všetko to tajomné, čo sa deje v mestečku. V mestečku sa totiž najviac darí klebetám, na ktorých sa úspešne podieľa aj doktorova sestra. Aktívne sa o prípad zaujíma a svojou nevedomou zvedavosťou vlastne aj prispie k Poirotovmu úspechu.

Áno, Poirot úspešne vyrieši spleť prípad v ktorom ide najmä o presný čas Ackroydovej smrti, od čoho sa vlastne odvíja aj spoľahlivosť jednotlivých alibi. Musím ale podotknúť, že ak v niektorej detektívke nie je možné dopredu odhaliť páchatela, tak táto môže slúžiť ako neprekonateľný vzor. Pochopiteľne toho lupa neprásknem, ale na zápletke tohoto románu si dala autorka mimoriadne záležať.

Riešenie prípadu je najviac komplikované tým, že všetci zúčastnení utajujú svoje malé tajomstvo. Síce sú to maličké tajomstvá (až na vrahovo), dokopy ale prispievajú k Poirotovmu odhaleniu a to aj napriek tomu, že si vrah mimoriadne istý svojou prešibanosťou, ktorou miestnym policajtom narobil naozaj poriadne problémy. To, že je to celé zahalené výborne vystihnutým prostredím videckej klebetárne, prispieva k celkovej tajomnosti príbehu.

Vražda Rogera Ackroyda patrí k tomu najlepšiemu, čo som od Agathy Christie čítal. Ak túto knihu zvolíte aj vy, nemôžete trafiť vedľa.

John Ronald Reuel Tolkien

Bol anglický spisovateľ, autor knihy Hobit a jej pokračovania Pán prsteňov, jeho najznámejšej knihy. Bol významným jazykovedcom, znalcom anglosaštiny (starej angličtiny) a starej nórciny. Na Univerzite v Oxforde pôsobil v prvej polovici 20. storočia ako profesor anglosaštiny, a potom ako profesor anglického jazyka a literatúry. Spolu s najbližším priateľom C. S. Lewisom sa schádzal v literárnom diskusnom klube Inklings.

Tvorba:

* Pán prsteňov, Spoločenstvo prsteňa

* Pán prsteňov, Dve veže

* Pán prsteňov, Návrat kráľa

* Hobit

Obsah diela Pán prsteňov, Spoločenstvo prsteňa

Všetko sa začína Sauronom - temným pánom, ktorý vytvoril prsteň moci, ktorý má vládnuť všetkým. Podmaňoval si jednu krajinu za druhou, ale proti nemu sa postavili obyvatelia Stredozeme, ktorí ešte zostali. Sauron prehral a prsteň získal syn gondorského kráľa Isildur. Nakoniec sa po Isildurovej smrti dostal prsteň k hobitovi Bilbovi. Ale prsteň začul volanie svojho pána (ktorého duch sa znovu prebudil a začal šíriť zlo), a tak Bilbo odchádza do Vododolu. Čarodejník Gandalf, poveril Froda Bublíka, Bilbovho synovca, aby odniesol prsteň do Svažín, kde sa s ním Gandalf má stretnúť, aby sa Prsteňa nezmocnili Sauronovi strašní služobníci - Nazghulovia, ktorí začnú na Froda honbu. Gandalf sa zatiaľ ide poradiť so Sarumanom, hlavou čarodejníckeho rádu. Ten však ako vysvitne, zradil dobro a uzavrel spojenectvo so Sauronom. Gandalfa istý čas uvazní, preto za Frodom nepríde včas do Svažín. Frodo putuje so Samom, Chichom a Pipinom do Svažín, kde stretávajú lesníka Chodca, ktorý ich vedie do elfského domu Vododolu. Tam sa koná Elrondova rada na ktorej sa rozhodne, že Gandalf povedie

Spoločenstvo prsteňa - výpravu za zničením prsteňa ktorého nositeľ je Frodo. Členovia Spoločenstva sú Aragorn- Chodec (človek), Legolas (elf), Gimli (trpaslík), Boromir (človek), a hobiti- Sam, Chicho, Pipin, a nositeľ prsteňa Frodo, a čarodejník Gandalf. Tak sa začína dlhá púť k zničeniu prsteňa, lebo prsteň sa dá zničiť len v ohňoch sopky Hory osudu, v hrôzostrašnej krajine Mordor, kde v Temnej veži sídli samotný Sauron.

18) Slovenská medzivojnová próza - znaky, predstavitelia, diela (Milo Urban – **Živý bič**, J. C. Hronský – **Jozef Mak**)

Literárna situácia:

- naďalej sa píše realistickou metódou, naturalistickou metódou, teda smermi, ktoré majú korene v 19. storočí
- v Rusku vznikol **socialistický realizmus**(učivo v 4. r.)
- do prózy preniká **expresionizmus**(Remarque, Kafka...)
- prevládajúci žáner: román
- dochádza k zmenám v románovej štruktúre
- dôvod zmien: spisovatelia sa domnievali, že román 19. storočia(nazývaný aj balzacovský) nie je schopný zachytiť dynamiku, mnohotvárnosť 20. storočia.
- znaky moderného románu:**
 1. dej je redukovaný, prevládajú úvahy
 2. moderné romány sú subjektívne
 3. vzniká nová technika rozprávania: **prúd vedomia**, je to tematicky a jazykovo uvoľnený vnútorný monológ, v ktorom rozprávanie prechádza z témy do inej témy, autor sa v čase pohybuje bez zjavnej príčiny vpred i nazad. Autor uvádza do rozprávania postavy, ktoré bližšie neurčil, potom ich náhle z rozprávania odstráni. Niekedy nie je jasné, ktorej postave ktorá myšlienka či prehovor patrí.
 4. odmieta sa vševediaci rozprávač, zavádza sa viac rozprávačov
 5. často dochádza k prelínaniu tematických a časových pásem, čím sa stáva kompozícia diela chaotická
 6. moderné romány sú pre náročného čitateľa
 7. predstavitelia: Kafka, Joyce...

Jozef Cíger Hronský: vplyv realizmu, expresionizmu a lyrizácie textu. Redigoval Sniečko, preto píše pre deti: Smelý Zajko, Smelý Zajko v Afrike. Pracoval aj v MS.

Po r. 1945 emigroval z politických dôvodov do Argentíny, kde ho aj pochovali, jeho telesné pozostatky boli prenesené do Martina, na Národný cintorín.

Tvorba: Jozef Mak, Pisár Gráč(tu uplatnil moderné rozprávačské techniky: ako vnútorný monológ, fiktívne dialógy, fiktívne listy). Román je autorovo najexperimentálnejšie dielo. Hlavnou postavou je obyčajný pisár, intelektuál, ktorý sa zamýšľa nad 1. svetovou vojnou a uvedomuje si dôsledky tej, ktorá začína.

Jozef Mak

Priestor: Horehronie, autor sa tam narodil, preto má aj pseudonym Hronský.

Čas: plynutie času nepocítujeme, lebo autor o krátkom časovom úseku píše na mnohých stranách a dlhý časový úsek zachytí iba na niekoľkých stranách (experimenty s románovou kategóriou času).

Román vyšiel v roku 1933, v čase vrcholiacej hospodárskej krízy, ale autorovým cieľom bolo metaforicky zobraziť slovenského človeka, jeho osud a biedu. Hlavná postava Jozef Mak je človek-milión, je to model psychického stavu človeka v tomto období. Jozefa na tom svete nečaká nikto a nič. Vždy sa bude spomínať ako ľudstvo a nikdy nie ako jednotlivec. V jeho mene je charakteristika, maku je veľa. Pri narodení dostal ukrižované ruky, ale nedostal k nim ústa.

Od detstva spoznáva nespravodlivosť, biedu, tvrdosť, krutosť života. Kolektív dediny má výhrady voči Makovi, lebo je nemanželský. Brat Ján ho vyháňa z domu, aj matka ho dáva za pastiera, aby nebol na očiach dediny. Keď im vyhorí dom, presťahujú sa k Meľošovcom. Zaľúbi sa do Maruše Meľošovej, ktorú si chce vziať za manželku a na mieste vyhoreného domu chce postaviť svoj dom. Do toho príde 1. svetová vojna a Jozef musí narukovať. Po návrate domov zistí, že Maruša je vydatá za jeho brata Jána a bývajú v dome, ktorý on postavil na pozemku brata, teda patrí Jánovi. Osud je k Makovi vždy nespravodlivý. Zo vzdoru sa ožení s Julou Petriskovou, ktorá je protipólom Maruše. V románe je veľa protikladov: Jozef a Ján, Maruša a Julia. Julia je tichá, obetavá, poslušná a Mak si ju berie aj bez vena.

Maruša sa po návrate Maku zmenila, zbezcitnela, nežije, iba živorí, nestará sa o dieťa, pije, nakoniec sa aj Jozef od nej odvrátil. Ide o expresionistickú postavu, dravú, vášnivú, ktorej ľudský úpadok je završený smrťou.

Mak si na konci románu nachádza cestu k Julie, ale Julia zomiera pri narodení druhého dieťaťa.

V diele autor poukazuje na **nízky horizont dediny**, prevláda pudová stránka. Autor **monumentalizuje**

utrpenie Maka. Román patrí medzi **najmlčanlivejšie** romány v slovenskej literatúre, postavy sa nevedie vyjadriť slovom, preto sa autor k nim prihovára. Každá kapitola začína **lyrickým opisom prírody**.

Milo Urban: narodil sa na Orave, zo sociálnych dôvodov štúdium neukončil, pracoval ako redaktor v denníku Slovák, v čase vojnovnej SR bol šéfredaktor denníka Gardista. Z politických dôvodov po roku 1948 nemohol publikovať.

Tvorba: **Živý bič**

Román o 1. svetovej vojne, sociálny román, unanimistický (keď jedna postava vyjadruje názory celku, una anima – jedna duša)

Priestor: dedina Ráztoky na Orave, ktorú nezasiahol front

Čas: dielo začína v roku 1917 príchodom Ondreja Koreňa do dediny. Vrátil sa bez ruky, nemý, s dlhou jazvou na tvári, vojna je v románe chápaná ako bič. Román končí 27.10 1918 všeobecnou rabovačkou Ráztočanov.

Kompozícia: 1. časť sa volá Stratené ruky - vyjadrujú bezmocnosť dediny

2. časť sa volá Adam Hlavaj - podľa hlavného hrdinu

Autor zachytil dôsledky vojny: majetkové – ľuďom berú majetok, zvieratá

fyzické – mnohé postavy zomierajú alebo sú zmračené

psychické – rozpad rodín, morálny úpadok

Postavy: Ilčíčka, Hlavaj, Eva Hlavajová, Štefan Ilčík, Krista Dominová atď.

Adam Hlavaj, manžel Evy Hlavajovej, mužný, rozvážny človek, dezertoval z východného frontu a dozvedá sa o tragickom osude svojej ženy. Vojna ho zmenila, je prirodzeným vodcom.

Eva Hlavajová – hrdo znáša svoj osud, po odchode muža na front sa jej žije ťažko a poprosí notára Okolíckého, aby jej vyreklamoval muža. On jej to sľúbi, zneuctí ju, ale vo veci muža nič nepodnikne. Eva otehotnie, celá dedina ju odsúdi, iba Ilčíčka jej pomáha. Eva sa narodí dieťa, ale skoro zomiera počas epidémie. Aj osud Evy sa tragicky zavŕšil, utopila sa.

Ilčíčka – je to vdova, ktorá lipne na synovi Štefanovi. Je to žena činu, hrdá, odbojná, nikoho sa nebojí, ani vrchnosti, vo svojom žiali (smrť syna) je dôstojná. Burcuje dedinu a zomiera v závere románu počas rabovačky u krčmára Árona, keď ju prebodne bodák vojaka. Je to unanimistická postava, lebo vyjadruje názory celej dediny.

Štefan Ilčík – vojna je preňho prelomom, z ideálneho sveta domova sa dostane do sveta zloby, násilia, jeho svet sa rozbieha. Musí narukovať. Vo výcvikovom tábore majú veliteľa tyrana Rónu. Jeden vojak násilie nevydrží a obesí sa. Táto udalosť zmenila Štefana, raz pri kopaní zákopov, keď ho veliteľ Róna opäť tyranizoval, sekol ho rýľom do hlavy a zabil. Štefana popravili zastrelením.

notár Okolícký – predstavuje vrchnosť v dedine, je bojko, trpí po smrti Evy výčitkami svedomia. Zomiera na infarkt.

Román je zaľudnený množstvom postáv vynikajúco vykreslených.

Prvá časť románu končí procesiou za ukončenie vojny, ľudia sú bezmocní, posledná veta: Stratené ľudské ruky.

Druhá časť začína návratom Adama Hlavaja, zbeha. Musí sa ukrývať, ale všetko sa dozvie o osude Evy.

Okolícký sa ho bojí, aby sa mu nepomstil za zneuctenie ženy. Nakoniec zomiera na infarkt. Vojna sa chýlila ku koncu, všade vládla anarchia, ľudia už vedia, že vojnu RÚ prehralo. Zmätok prepukol 27.10. 1918, dedina bola ako vykoľajená, dav sa pohol ku krčmárovi a raboval ako zmyslov zbavený, nakoniec krčmu podpálili.

Vojna znehodnotila všetky hodnoty, rabovačka je len odozvou vojnovnej rabovačky. Dedina koná živelne, nemá vodcov, ústredná moc sa rozpadla, niet pánov, všade vládne neistota. Vlast' je pre dedinčanov vzdialený pojem, to nebola vojna, ktorú by oni chceli.

19) Próza naturizmu, znaky, predstavitelia a charakteristika diel Figuli, Chrobák – **Drak sa vracia**, Švantner.

Próza Naturizmu

- Najvyššie štádium lyrizačných tendencií, zobrazuje človeka spojeného s prírodou
- Typické je rozprávanie v prvej osobe
- Próza naturizmu sa na Slovensku dostáva do popredia vďaka potrebe zdôrazňovať hodnoty domova
- Záchranu pred odcudzeným svetom hľadajú autori v dedinskom prostredí, v duševnom svete jednoduchých ľudí, vo vlastnom vnútri, vo svete symbolov, mýtov a baladickosti.
- Psychika človeka je budova, nevie predstierať, do popredia sa dostáva rozprávková predstava a 3 mýty (života, prírody, lásky)
- Žánre – novela a poviedky
- Lyrizácia jazyka (používanie umeleckých prostriedkov)
- Lyrizácia textu (slabá dejová línia)
- Lyrizácia postáv (dôraz sa kladie na psychiku – postavy sú zrastené s prírodou, prostredím a delia sa na kladné a záporné)
- Hrdina je často rozprávačom, podáva udalosti subjektívne a je často vyčlenený z kolektívu.
- Svet sa rozdeľuje na : 1. Tam hore (príroda, hory, neskazený svet)
- 2. Tam dole (dedina, zúfalosť . . .)
- rozprávkovosť – dobro víťazí nad zlom, nadprirodzené sily, symbolika čísel.

DOBROSLAV CHROBÁK

Drak sa vracia – Hlavným hrdinom je Drak, nie je to jeho vlastné meno, takú prezývku mu dala dedina, on sa volá Martin Lepiš Madlušovie. Bolo to pohodené dieťa, ktorého našiel v priekope starý Lepiš. Staral sa o neho a vyučil ho hrnčiarstvu. Bývali na samote, pretože tam bola dobrá hlina. Do dediny chodili iba občas, preto bol Drak nezhovorčivý, bál sa ľudí no dedinčania si mysleli, že je namyslený keďže bol pre nich tajomný. Zvalovali naňho všetko zle, čo sa na dedina stalo. Keď zomiera starý Lepiš, lebo ho privalila hlina, tiež to zvalujú na Draka. V období veľkého sucha ho vidia voziť vrecia s bielym práškom, myslia si, že je to múka, preto ho zbijú a roztrhajú vrecia, ale zistia, že je to iba zvláštna hlina. Drak sa definitívne rozhodne, že odíde z dediny, nechá tam svoje dievča Evu, ktorej ani neoznámí, že odchádza, tak sa ani nedozvie, že Eva s ním čaká dieťa. Po čase sa Draky vracia do dediny. Eva sa medzitým vydala za Šimona. Dedinčanom sa v lese stratí stádo, lebo tam vypukol požiar. Drak sa rozhodne, že im ho prinesie späť, lebo pozná priesmyk, kde sa stádo stratilo. Má však podmienku, že keď ho prinesie späť, musí ho dedina prijať medzi seba. Posielajú s ním Šimona, aby dával pozor. Šimon postupne zisťuje, že Drak nie je zlý ako si o ňom myslia. Po čase ho však uvidí ako sa priateľsky rozpráva s poliakom, preto si myslí, že im stádo predal. Hoci nemá dôkazy uteká do dediny a Drakovi podpáli chatu. O nejaký čas sa Drak vracia so stádom a so sebou si vedie aj svoje dievča Zošku. Eva sa zmieri so Šimonom a Drak môže pokojne ostať žiť v dedine.

Kamarát Jašek

FRANTIŠEK ŠVANTNER

- Je najvýraznejším predstaviteľom prózy naturizmu.

Malka – Dej sa zakladá na tragickom nedorozumení, príbeh rozpráva valach, jeho meno nepoznáme, zamiluje sa do Malky, ktorá je slúžkou u krčmára, ktorý sa pred niekoľkými dňami vybral na jarmok a od vtedy ho nik nevidel. Napriek tomu, že ju skoro nepozná, chce si ju vziať za ženu. Ona sa nevie rozhodnúť a preto povie, že sa opýta brata a na druhý deň mu dá vedieť. Na salaši sa objaví zvláštny človek, nepozná ho nik okrem baču, nemá meno iba prezývku Šajban. Na druhý deň Malka valachovi odkáže, že si ho nevezme. Keď ju sklamaný valach vidí so Šajbanom, myslí si, že ho odmietla kvôli nemu. Vidí, že Šajban jej dáva zakrvavenú košeľu a z ich rozhovoru vyrozumie, že on zabil krčmára. V žiarlivosti ho ide udať žandárom, keď sa s tým pochváli Malke, dozvie sa, že Šajban je jej brat. Malka uteká brata varovať, už je neskoro, lebo prichádzajú žandári. Valach sa tiež vybral varovať Šajbana, podarí sa mu zmiest ich, hoci pri tom riskuje vlastný život. Šajbanovi sa podarí utiecť a valach si myslí, že mu teraz Malka odpustí. Na salaš sa vráti až ráno a nájde tam mŕtvu Malku, ktorú zasiahla guľka.

Nevesta hôľ – Hlavnou postavou a rozprávačom príbehu je hájnik Libor, ktorý sa po desiatich rokoch vracia do rodného kraja a spomína na svoju mladosť a detstvo. V spomienkach sa mu objaví aj postava dievčaťa, s ktorou sa kamarátil v detstve. Je to Zuna, dcéra slepého mlynára. Zunu zbožňujú mnohí muži. Krčmár si ju chce zobrať kvôli majetku, ďalej je to uhliar Tavo – ryšavý škuľavý, bývalý námorník, stráži Zunu od detstva, ako svoju budúcu nevestu. Libor je žiarlivý a nechce Zunu stratiť. Objaví sa „ON,, , záhadná postava, poločlovek, polovlk, Je to najtajomnejšia postava príbehu, vzbudzuje hrôzu. On jediný je však pre Zunu dôležitý, je zranený a ona ho chce zachrániť. Napokon ho však zabije – prehrýzne mu hrdlo. V závere románu Zuna zmizne, hory ju vychovali a napokon si ju aj vzali, pretože aj vrchy majú svoje nevesty.

20) Literárne smery vo svetovej literatúre po r. 1945. (Salinger – **Kto chytá v žite** a ...)

Po 1945 sa svet rozdelil na **východ** (socializmus, komunistická strana) a **západ** (kapitalizmus).

Východ – socialistický realizmus (hl. postava – *proletár*, idealizovaný robotník; schematickosť, šablónovitosť, čierno-biele videnie sveta), pod záštitou ZSSR

- Štáty: Československo, ZSSR, Bulharsko, Rumunsko, Poľsko, Juhoslávia, Maďarsko

70.roky = normalizácia

Západ – západná Európa + Americká literatúra

Európska literatúra – rozvíja sa *existencializmus* (lat. existentia = bytie, jestvovanie)

Symbol rozdelenia sveta – Berlínsky múr

- rozvíja sa *absurdná dráma/divadlo*
- rozvíja sa *epické divadlo*
- rozvíja sa *existenciálna/psychoanalytická dráma*
- rozvíja sa *antiromán*
- rozvíja sa *postmoderna*
- rozvíja sa *magický realizmus*

Kto chytá v žite – Salinger

HC vyhodili zo SŠ. Bola to už jeho 4. škola, bál sa prísť domov, a preto sa túlal v predvianočnom NY. Ubytoval sa v hoteli, cestou ho zaujímali rozličné veci, napr. čo sa stane s kačicami v zime na jazera, keď zamrzne ľad. Rozprával sa s viac. ľuďmi, v bare skúmal, či mu nalejú al. nie, bol zvedavý, či zistia, že má iba 16 r. Zaujímali ho otázky náboženstva a sexu a v súvislosti s tým zažil aj nepríjemnú situáciu. Vo výťahu mu liftboy ponúkol dievča na pobavenie.

HC ho odmietol, ale až po tom, čo zistil, že nevie, čo s ňou má robiť. HC musel zaplatiť za dievča viac, ako bola dohodnutá cena. Namiesto 5 dolárov musel zaplatiť 10 dolárov. Phoebe mu chcela veľmi pomôcť. HC sa bál prísť domov, zakrádal sa potichu, ale našťastie zistil, že rodičia nie sú doma. Rozprával sa so sestrou, kt. prišla na to, že ho vyhodili zo školy. Prišli rodičia a HC sa ukryl do skrine. Nenašli ho.

Phoebe mu dala peniaze a HC tajne odišiel. Navštívil bývalého profesora, rozprával sa s ním o budúcnosti a zaspal. Keď sa prebudil, zistil, že ho profesor hladká po vlasoch. Napadlo ho, či profesor nie je úchylný a rýchlo odišiel. Rozhodol sa odísť z mesta a poslal Phoebe odkaz do školy.

Stretli sa pred múzeom. Phoebe bola odhodlaná odísť s ním. Vtedy sa HC rozhodol, že neodíde z mesta a vrátili sa spolu domov. HC ochorel a na jeseň mal ísť opäť do novej školy. Na konci svojho rozprávania si uvedomuje, že mu chýba spoločnosť ľudí.

Vysvetlenie názvu – Holdenovi sa sníval sen, že stojí v žitnom poli pri priepasti a hrajú sa tam deti, kt. môžu do priepasti spadnúť. On je tam na to, aby ich ochránil.

ŽITNÉ POLE = blahobyť Ameriky; **PRIEPASŤ** = nebezpečenstvo; bezprostredný názov románu pochádza z básne: Keď raz človek niekde v žite stretne človeka.

Jazyková stránka – často sa využíva priama reč a veľa hovorových slov, ale aj veľa vulgarizmov.

Beat Generation

- vznikla v 50. rokoch v San Franciscu
- Beatnici – mladí intelektuáli
- kritizovali vojnu v Kórei, vo Vietname; náboženstvo; reklamný priemysel
- odtabuizovali témy – drogy, homosexualita, rasové rozdiely
- ich náboženstvo – budhizmus → kritizovali kresťanstvo
- vyjadrovali sa provokatívnym spôsobom
- pôvodne mala ich poézia deklamatívny charakter – určená na verejný prednes
- bola inšpiráciou pre alternatívnu európsku literatúru
- báseň v próze
- naturalistický princíp
- ovplyvnila slovenskú prózu a poéziu v 60. a 70. rokoch
 - skupina Osamelých bežcov

Existencializmus

- *filozofický smer, myšlienkový prúd, umelecký smer, literárny smer*
- **existencia** – bytie, jestvovanie, uvedomovanie si vlastnej existencie
- vznikol už v období okolo 1. svetovej vojny; ale existenciálne postoje sa objavujú oveľa skôr
- môže byť aj náboženský aj ateistický
- predmet skúmania existencializmu: skúma otázky existencie človeka z hľadiska jeho individuality aj z hľadiska spoločenských vzťahov
- základná otázka: „Aký zmysel má ľudský život, ak aj tak zomriem?“
- zdôrazňujú osobnú slobodu jednotlivca – je na každého osobnej voľbe ako sa rozhodne naložiť so svojím vlastným životom
- človek v hraničnej situácii – v hraničných situáciách sa človek musí rozhodnúť
- pocity, ktoré sprevádzajú ľudí v hraničnej situácii: úzkosť, beznádej, bezvýchodiskovosť, neschopnosť vnímania samého seba, ľahostajnosť

Jean Paul Sartre

Bytie a ničota

(poviedkový výber) **Múr**

21) Vývinové tendencie v slovenskej próze po r. 1945. (A. Bednár – **Kolíška**, Mňačko – **Ako chutí moc**, D. Dušek, **Kufor na sny**)

Vývin prozaickej tvorby

1945-1948

- po skončení II. svetovej vojny sa spisovatelia snažili nadviazať na demokratické tradície medzivojnovnej literatúry a na jej pluralitný model
- uplatnenie rôznych smerov- naturizmus, existencializmus, kritický realizmus, socialistický realizmus a i.

1948-1956

- literatúra nástrojom propagandy, za jediné správnu tvorbu bol vyhlásený socialistický realizmus, prerušenie kontaktov so svetovou literatúrou
- próza musela plniť ideologické ciele →pomáhať pri združstevňovaní dediny, odhaľovať triedneho nepriateľa, viesť ideologický boj, bojovať proti imperializmu
- v románoch 3 témy- SNP, budovanie socializmu a združstevňovanie- podávali deformovaný obraz spoločnosti

1956-1969

- spisovatelia mali väčšiu slobodu- nadviazanie kontaktov so svetovou literatúrou
- založenie nových lit. časopisov- Mladá tvorba, Kultúrny život, Revue svetovej literatúry, Romboid
- autori podávali neskreslené priblíženie II. svetovej vojny, SNP, kolektivizácie a obdobia kultu osobnosti
- predstavitelia mladej generácie upriamili pozornosť na súčasnosť- súkromie, krízy a psychika jednotlivca, ľúbostná tematika

1969-1989

- spisovatelia vylúčení zo Zväzu slovenských spisovateľov, vyčiarknutí z učebníc
- rozdelenie literatúry na
 1. oficiálnu- diela prechádzali schvaľovacím procesom, autori rozdelení na angažovaných, menej angažovaných a podozrivých
 - veľká časť spisovateľov sa radšej rozhodla nepublikovať, ale dávali prednosť historickej tematike a zážitkom z detstva
 - 2.samizdatovú (disidentskú)- jej predstavitelia boli prenasledovaní a vystavení rôznym formám zastrašovania a šikanovania
 3. exilovú- v zahraničí vzniklo niekoľko vydavateľstiev, ktoré vydávali diela exilových autorov

Alfonz BEDNÁR

Kolíška

- psychologická novela, vyšla v zbierke noviel Hodiny a minúty
- dej sa odohráva počas SNP, no autor sa, tak ako v Sklenom vrchu zameral najmä na správanie sa ľudí v krízových situáciách a na to, akým spôsobom zasahovala ich minulosť do neskoršieho života
- dej sa odohráva retrospektívne, autor zobrazil aj priebeh súdnych procesov a združstevňovania v 50-tych rokoch 20. storočia

Dej:

Zita počúva večerný prenos zo súdneho procesu s Jozefom Majerským, ktorý je obvinený z rozvracania družstva, sabotáže a zrady. Na súde svedčí aj Zitin muž Mišo Černek. Zita si začína spomínať na rok 1945. Lieskov, dedinu, v ktorej žila, obsadili Nemci. Kontrolovali ju, pálili domy, ženy, deti, ľudia sa navzájom udávali... Nemci hľadali ukrytých partizánov. Jedného večera k nej nečakane prišiel Majerský, ktorý ju prosil, aby ho ukryla. Ušiel od svojej partizánskej skupiny, pretože trpel vážnou chorobou očí a už to nemohol vydržať. Nevedel, že Zita je Černekova žena. Mal veľké výčitky svedomia z toho, čo jej urobil v minulosti a z toho, že teraz ohrozuje svojou prítomnosťou ju aj jej dieťa. Zita ho ukryla v izbe, v ktorej nikto nebýval a v kuchyni mu začala chystať večeru. Pritom kolísala v drevenej kolíske svojho chorého syna. Odrazu sa do Zitinej malej kuchynky vrátili Nemci. Zvuk kolísky pripomínal veliteľovi zvuk motora. Preľakol sa, že vnútri posielajú pomocou dynama a vysielacky správy partizánom. Keď zistili, že je to iba kolíska, ostali u Zity v kuchyni.

Zita musela kolísať dieťa, pretože zvuk ošúchaných podnôh kolísky veliteľovi pripomínal jeho domov, dedinu a mlyn, v ktorom vyrastal. Zita sa veľmi bála, že nájdu v izbe Majerského. Nemci začali byť po čase veľmi dotieraví, smiali sa Zite, urážali ju a ponižovali. Majerský sa bál, že ho u Zity nájdu. Bál sa, že jej kvôli nemu ublížia a tak utiekol von oknom. Vojaci naďalej trápili Zitu, dokonca si vypýtali hrniec, do ktorého sa chceli vymočiť a poliať tým Zitinho chlapca. Zita sa preľakla a vbehla do izby, volajúc Majerského o pomoc. Ten však už ušiel. Zrazu začuli strelbu a všetci okrem nej a chlapca vybehli von. O chvíľu sa už Nemci vrátili s ranenými a jedným mŕtvym do kuchyne, vzápätí doniesli aj raneného Majerského, to on na nich strieľal z potoka. Zita sedí v kuchyni, počúva v rádiu prenos zo súdu. Majerského odsúdili na dvanásť rokov väzenia. Zita sa veľmi hnevá na svojho muža, pretože svedčil proti Majerskému. Zdá sa jej, že Mišo sa chcel iba vypomstiť Majerskému, pretože Zita si ho z núdze zobrala a z núdze s ním žije.

Ladislav MŇAČKO Ako chutí moc

- publicisticko- karikatúrny román, prvý krát vyšiel v r. 1968, neskôr bol zakázaný, nanovo vyšiel r. 1990
- autor využil tzv. personálneho rozprávača, je ukrytý v postave Franka, ale nie je to ja-rozprávanie
- reálny čas románu 3 dni- pohreb štátnika, čas, o ktorom hovorí, je dlhší- siaha až do SNP
- názov románu nemá vzťah len k postave štátnika, ale ukazuje, že moc je veľmi opojná, aj keď človek niekedy nedá najavo, že sa ňou dal opantať
- román sa skladá z kapitol a veľkého množstva krátkych epizód
- Mňačko v románe poukázal na mnohé deformity v socialistickom totalitnom režime- často nezmyselný systém rozhodovania v oblasti politiky, ekonomiky a kultúry, ale aj praktiky tajnej polície

Dej:

Rozprávačom celého príbehu je prominentný novinár a fotograf politického diania v spoločnosti Frank. Dej sa odohráva v priebehu troch dní počas pohrebu bývalého predsedu vlády a bývalého Frankovho priateľa. Nepomenovaný „Mŕtvý“ sa vlastne stáva hlavnou postavou. Kniha začína opisom prípravy rozlúčky s Mŕtvym. Frank má za úlohu zásobovať svoju redakciu fotografiami z rozlúčky. Frank sa vracia v spomienkach do minulosti. Pripomína si chvíle, ktoré spolu prežili. Zo začiatku boli veľmi dobrí kamaráti, bojovali spolu v povstaní, bok po boku znášali útrapy. On bol vždy vodcovský typ a Frank sa mu podriaďoval. Spolu sa chodievali večer kúpať, s nimi aj Frankove dievča Margita. Keď mu ju prebral, po chlapy si to vybavili.

Čím stúpal vyššie ako funkcionár, tým hlbšie klesal v očiach priateľov. Zabúdala na starých a nových nenachádzal, lebo všetci sa báli jeho moci a on sa zase bál ich. Moc zdeformovala jeho charakter. Posledný krok k odcudzeniu urobil vtedy, keď opustil svoju ženu Margitu. Aj so synom Martinom mal veľmi zlý vzťah. Oženil sa so svojou bývalou sekretárkou. Frank sa s ním postupne prestal stýkať, no pozorne sledoval jeho kariéru. Mocný muž už zabudol na všetko, za čím kedysi pevne stál. Ľudí, ktorí ho skrývali cez vojnu, dal kvôli vlastnej výtržnosti zavrieť. Podpisoval rozhodnutia, z ktorých sa niektoré ukázali chybné a vždy za to vinil druhých. Nikomu naokolo už nedôveroval. A potom nastal úpadok. Človek v pozadí, mocnejší ako najvyšší (Galovič) rozhodol, že nastala jeho spoločenská smrť. Zakázal uverejňovať jeho fotky v novinách. Od definitívneho kariérneho pádu ho „zachránila“ len choroba a smrť. Zomrel celkom opustený. Príčina smrti sa zdala Galovičovi málo dôstojná (urémia - moč v krvi) a lekári ju museli zmeniť na leukémiu. Frank fotografuje ľudí, ktorí sa s ním prišli rozlúčiť. Ľudí, ktorým bol poväčšinou úplne ľahostajný. Alebo ľudí, ktorí sa pretvarovali, pritom ho z celej duše nenávideli. Aj Galovičovo rozlúčkový prejav bol falošný a plný pretvárek. Jeho manželka na pohrebe skrývala radosť a úľavu za čierny závoj.

Soirée – L+S

Dielo sa odohráva na divadelnej scéne. Najprv príde na javisko Zora Kolínská a pozdraví divákov a taktiež predstaví quarteto. Quarteto začalo hrať, no v zapätí prestalo. Nastala indispozícia Júliusa Satinského, ktorému sa začalo čkať. Zora Kolínská sa ospravedlní. Začnú hrať od znova, no nejde to. Milan Lasica sa ozve, že takto nemôže hrať. Podíde k panej a začne jej hrať do uška „prší, prší“, no dal tam iný text. Satinský sa ospravedlní za svoje čkanie. Tak začína medzi nimi dvoma dialóg.

Dialóg začal tým že si musia dávať pred publikom pozor ako sa tvária. Lasica povie, že podľa tváre dokáže zistiť aj meno človeka. Vyskúšajú to na jednej panej, no nepodarilo sa im to. Tak sa začali baviť o tom, ktorý z nich je chudák. Potom o ich rodičoch cez umelcov, až k tomu že pán Lasica vyzerá ako mechanik. Došli k tomu, že Milan Lasica sa dokáže tváriť tak ako chce. Začali rozoberať ich detstvo. Tak ich prerušila Zora Kolínská a začalo sa hrať.

Zora Kolínská ešte raz privítala, pozdravila obecenstvo. Začala recitovať báseň od Tomáša Janovica. Vošiel na scénu Satinský a povedal Lasicovi, že si vzadu skúšal pretvarovanie. Dohodli sa na pokuse, že Lasica dá Satinskému za ucho a, že kto sa ako bude tváriť. Neskôr kopne Lasica Satinského do zatku. Začali sa rozprávať o živote a Satinský závidí Lasicovi život, no Lasica zasa ľutuje život Satinského. Aj keď správne by to malo byť naopak. Po rozhovore začnú spievať.

Príde na scénu Zora Kolínská a povie Báseň o láske. Spoza bielej opony vyjde Július Satinský s náušnicami. Začne vítať hostí a privíta aj Lasicu. Ten príde a spieva. Opona sa zavrie a hostia majú prestávku. Po prestávke vyjde opäť Zora Kolínská a začne báseň vetou „ako vieme všetky cesty odjakživa vedú do Ríma...“ Satinský privádza na javisko Lasicu. Začnú sa rozprávať o tom ako Lasica po prečítaní novín sa nevrátil domov a žil na ulici.

Neskôr sa začnú baviť o zamestnaní. Vlastne kde Satinský pracuje. Zistili, že je inšpektor. Tak otázku o zamestnaný dal aj Satinský Lasicovi. Tak začali rozhovor tak, akoby Satinský niečo od Lasicu chcel zistiť. Akoby ho vypočúval. Prešli tému kino, divadlo a zastavili sa pri hre s názvom Piková dáma. Keď dokončili „vypočúvanie“, ktoré aj tak nikam neviedlo, začali sa rozprávať o Shakespearovi. Vyšla Zora Kolínská a začala rozprávať ďalšiu báseň, no už v novom kostýme.

V tretej časti s názvom Hamlet, Satinský a Lasica Začali hrať Hamleta vo svojom prevedení. No skoro všetko v tej hre je prekrútené, pomýlené, či až vymyslené v porovnaní s pravým Hamletom. No je to, ako všetko v tejto knižke uhrané do Komédie. Po skončení Hamleta sa herci opäť dostanú k pretvarovaniu.

No s tým že Satinský sa to naučil. Lasica zakončil predstavenie týmito slovami : „Divadloto je jedine miesto kde to pretvarovanie ma aký taký zmysel. Tak vyjde Zora Kolínská a naposledy. Rozlúči sa z divákmi. Herci a muzikanti sa klaňajú, obecenstvo tleska a potom odchádzajú domou

23) Slovenská poézia po r. 1945 –J. Kostra, M. Rúfus, M. Válek, J. Urban, D. Hevier, Feldek....

Ján KOSTRA

1910-1975

- predstaviteľ staršej generácie povojnových básnikov
- medzi vojnami a počas vojny bol pod vplyvom najmä ľavicovej avantgardy, poetizmu a symbolizmu, po r. 1948 sa sta predstaviteľom oficiálnej poézie
- v prvej fáze tvorby veľmi pekná poézia, často recitovaná,

Hniezda

- inšpiroval sa spomienkami na detstvo, napr. básnička Slniečko septembra- spomienky dospelého muža na časy školských rokov, úzko späté s obrazom pani učiteľky- bo zaľúbený, trest od nej považoval za radosť, v jazyku dominujú zdobeniny, má pravidelný verš aj rytmus- bola zhudobnená

Moja rodná

- sústredil sa na motívy obrany domova, prevládajú v nej pochmúrne nálady, vyjadruje odhodlanie brániť svoju vlasť, úryvok:

„Ej zabľúdili sme zabľúdili

v krtisku bolestí a smútkov

ďalekým mestám vyznávali lásku

a bledým kráskam posielali verše“

- udalosti II. svetovej vojny naňho silno pôsobili → zbierky Ozubený čas, Puknutá váza, Všetko je dobre tak, Presila smútku → odmieta vojnu v mene humanizmu a spoločenskej spravodlivosti, útočisko nachádza iba v poézii a spomienkach na detstvo, priklonil sa k symbolizmu
- v čase vojny napísal aj lyrickú poému Ave Eva- oslava ženy a ženskej krásy
- v druhej fáze tvorby sa stal jedným z hlavných predstaviteľov socialistickorealistickej poézie- počas kultu osobnosti vydal poému Na Stalina, zbierky Za ten máj, Javorový list
- ďalšie diela: Šípky a slnečnice (po skončení kultu osobnosti sa znovu venoval ľúbostnej a prírodnej lyrike), Báseň, dielo tvoje (retrospektívna, hodnotí svoju doterajšiu tvorbu), diela reflexívnej lyriky Každý deň a Len raz

Milan RÚFUS

1928-2009

- jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenskej modernej poézie
- publikovať začal už počas štúdií na strednej škole
- charakterizujú ho ako „básnika dediny, domova a Boha“, typické znaky jeho tvorby: pokora k Bohu, básnickému slovu, blízkym ľuďom, ľudovej slovesnosti

Až dozrieme

- prvá zbierka (1956), predstavuje medzník, prechod od schematickej poézie, priniesla nové estetické hodnoty, okrem niekoľkých budovateľských básni obsahuje básne rôznej tematiky- domov, detstvo, vojny, podáva ich nepatetickým spôsobom, v básňach o otcovi, matke, rodnom kraji sa hlási k svojmu plebejskému pôvodu, má aj hlboké humánne a sociálne zmysľovanie- protivojnové básne o vojne vo Vietname a Kórei

Chlapec a Chlapec maľuje dúhu

- básne napísané pred Až dozrieme, úprimné výpovede mladého človeka o sebe a svete, ktorý ho obklopuje

Zvony

- charakteristická skepsa, beznádej a úzkosť, básne sú strohé- chcel vyjadriť maximum emócií minimom slov

- vracia sa k plebejskej tematike, trvalé hodnoty nachádza v práci, pôde, rodnom kraji
- ďalšie zbierky Prísny chlieb, Kolíška, Kolíška spieva deťom, Hudba tvarov (posledné 3 doplnené umeleckými fotografiami a maľbami)

- dôležitá súčasť jeho tvorby tvorba pre deti – zbierky Kniha rozprávok a Sobotné večery – prerozprávajú Dobšinského rozprávky, pre deti aj: Studnička, Lupienky z jabloní, Modlitbičky, Nové modlitbičky, Pamätníček (ilustrovala jeho dcéra)

- v roku jeho 80-ky vyšli zbierky Báseň a čas, Vernosť, Ako stopy v snehu → považované za básnický testament

- esejistická tvorba (esej- výklad podaný umeleckým spôsobom): Epištoly staré a nové, O literatúre, Človek, čas a tvorba

Miroslav VÁLEK

1927-1991

- „básnik civilizácie/mesta“

- svojím dielom nadviazal na medzivojnové avantgardné smery, jeho básne sa vyznačujú originálnymi metaforami a personifikáciami, slovnými a zvukovými hrami, prevláda v nich voľný verš, spájanie lyrického a epického textu

- niektoré jeho prvotiny (napr. Jesenná láska) sú veľmi eufonické, preto boli zhudobnené

Dotyky (1959)

- spoznávanie sveta

- sústredil sa na vnútorný svet človeka, na jeho problémy a citové drámy, svoj básnický program sformuloval v básni Estetika

Citliví

- krátka lyrická báseň, básnik jasným spôsobom pomenúva boľavé miesta v človekovi- telesné nedostatky, ktorý každý vidí, upozorňuje, že oveľa dôležitejšie sú duchovné chyby, ale tie sú pred ostatnými skryté, autor chcel čitateľa vyprovokovať k citlivosti a opatrnosti, ale aj naučiť ho prijať vlastnú chybu

Nepochopiteľné veci

- provokácia k tomu, aby sa človek zamyslel nad sebou, autor pomenoval nepochopiteľné veci, ktoré človeku strpčujú život, návrh na ich riešenie však neponúka

Príťažlivosť

- človek túži spoznať svet, preniknúť doň

- básne majú zložitú metaforickú a kompozičnú výstavbu

Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať

- báseň reagujúca na Mnichovský diktát

- lyrický hrdina rozpráva viacero príbehov, na začiatku básne je žiak, na konci dospelý muž, ktorý má strach z moci

- báseň je protestom proti hitlerovskému fašizmu, svetu vojny a utrpenia

- v básni sa skrýva niekoľko ľudských osudov- osud učiteľa dejepisu, ktorý sa obesil, pretože predpokladal, čo sa stane v dejinách, osud autorovej lásky Heleny Daňkovej, Židovky, ktorá sa najprv musela odsťahovať do Prahy, neskôr zomrela v koncentračnom tábore, osud udavača Františka Kapláňka, osud matky, ktorej člena rodiny odvieďli vojaci, reaguje na to prácou, nenachádza v nej však zmysel

Nepokoje

- ako človek preniká do sveta, zistí, že všetko nie je také pekné, ako sa na prvý pohľad zdalo- je zo spoznávania sveta nepokojný

- autor zisťuje, že človek nie len trpí, ale aj utrpenie spôsobuje

Milovanie v husej koži

- keď človek prenikne do hĺbky sveta, behá mu mráz po chrbte

- básne tejto zbierky sú vyjadrením tragických životných pocitov, naznačuje reálnu možnosť totálnej premeny všetkého pozitívneho v dejinách človeka na negatívny opak

Dokopy sa tieto 4 zbierky nazývajú Štyri knihy nepokoja

Daniel Hevier

- spisovateľ, výtvarník, vşeumelec, vydavateľ (vydavateľstvo Hevi)
- chce učiť – hravou formou
- oslovuje aj deti, aj dospelých
- reaguje na moderné trendy

(báseň) **Syntezátorová generácia**

- o dospievajúcich – málo odžili, ale pôsobia akoby prežili už všetko („módne starí“)

(básnická zbierka) **Psí tridsiatok**

(báseň) **Pravidlá slovenského dravopisu**

- dravopis = básnická skratka
- o mentalite, kapitalistickom zmýšľaní Slovákov
- akoby kodifikácia modernej doby

(báseň) **Obcovanie v rodnej obci**

- krátka satirická báseň = epigram
- o „inteligentoch“, ktorí majú pamätné tabule v rodných obciach
- výsmech, že tabuľu má už každý

Hlavné postavy

- Ondrej- študent
- Terežčák- bývalý horár
- Babjaková- babica
- Šusták- zverolekár
- Uhrík- holič
- Tulák
- Tomko- učiteľ
- Pani Lekárniková
- Marika Mondoková- prostitútka
- Fischl- obchodník

Kým kohút nezaspieva – obsah diela - Bukovčan

Dej: V tejto hre sa autor vracia do obdobia po potlačení Slovenského národného povstania. Celá hra sa odohráva v pivnici, v malom mestečku istej novembrovej noci roku 1944.

Pred domom obchodníka s drevom, Fischla, niekto zabije nemeckého vojaka, ktorý je osobnou strážou Fischlovho hosta- nemeckého dôstojníka, majora von Lucasa. Ten ako pomstu za jeho smrť použije starý zvyk: jeden k desiatim a dá zaistiť prvých desiatich ľudí, ktorí budú na ulici po siedmej hodine.

Zozbieraní rukojemníci spočiatku nevedia, prečo ich zaistili a utešujú sa tým, že je to len kvôli tej siedmej hodine, aj keď Terežčáka zaistili tesne pred siedmou. Keď privedú ako desiatu prostitútku Mariku, povie im o vražde. Vtedy začnú tušiť, o čo ide.

Autor takto postavil hrdinov do ohrozenia, pozorujúc, ako sa zachovajú. Medzitým do pivnice príde Fischl, ktorý ich oboznámi so situáciou. Ak sa do rána nájde vinník, budú prepustení, ak nie, všetkých obesia. Sľubuje, že im pomôže a bude prosiť majora o miernejšie riešenie tohto prípadu. Po druhej Fischlovej návšteve sa dozvedia, že vojak, ktorý bol zabitý, bol načisto opitý, čím sa úplne zmenila ich situácia.

Keďže opitý vojak je nedisciplinovaný vojak, major začal pochybovať, či je správne, aby zotrval na svojom pôvodnom rozhodnutí, keďže vojak týmto ohrozil bezpečnosť svojho veliteľa. Preto sa rozhodol potrestať iba jedného z nich. Rozhodnutie necháva na nich samých.

Neskôr im Fischl donesie kľúč od pivnice pre toho jedného, ktorý má po vypršaní lehoty vyjsť von a utekať. Bude zastrelený na úteku. Žiadne vypočúvanie, verejná poprava. Krajne napätá situácia, ktorá vznikla umožňuje porovnávanie ľudí a ich morálnych kvalít. Postavy musia voliť medzi smrťou a životom, vykúpeným jednou obeťou spomedzi nich.

Takýto krízový stav dokonale preverí charaktery. Pod hrozbou smrti ich pud sebazáchovy núti konať inštinktívne. Autor z nich postupne strháva masky a odhaľuje morálne trosky. Nie všetci, čo v normálnom živote stoja sociálne či inak nad ostatnými, sa v tejto situácii ukážu v dobrom svetle.

Zverolekár Šustek a Pani lekárniková sa cynicky stavajú k osudu ostatných, len aby vyviazli so zdravou kožou. Zato Tulák, učiteľ Tomko, študent Ondrej, ba ja prostitútka Marika nájdu v sebe dosť síl, aby si zachovali ľudskúnosť. Nikomu sa nechce umierať, ale slabšie charaktery podľahnú hystérii a strácajú svoju ľudskú tvár.

Najvyšinutejší je holič Uhrík, ktorý napokon v afekte zavraždí Tuláka. Nervy ničiace pohľady a slová ostatných, hrôza a výčitky z tohto činu ho v závere vedú k sebaobetovaniu. Aj keď ho Tomko volá späť, Uhrík s kľúčom odchádza.

Nie je členená na dejstvá, jednotlivé časti sú pomenované ako kapitoly v próze. Hra sa začína prológom „Zrodenie legendy“, potom nasledujú časti Zlatým povojníčkom bola povíjala, Keby slnko znalo a končí sa epilógom „Koniec legendy“.

Na scéne je Hereca Vedúci, majú oblečené pyžamové kabátiky. Vedúci sa chystá spustiť divadlo.

Autor v nej spracoval jánošíkovskú tradíciu parodických spôsobom. Stanislav Štepka využíva prvky postmoderny, dramatický text strieda s pesničkami, s vtipnými komentármi, v ktorých sa vysmieva z politického a ekonomického života a z rôznych deformácií spoločnosti. Hra nie je členená na dejstvá, ale na kapitoly, čo je prebraté z prózy a jednotlivé kapitoly majú svoje názvy podľa ľudových piesní a Bottovej skladby „Smrť Jánošíková“. V hre by sme ťažko hľadali súvislý dej.

Hra je montážou rôznych scénok, ktoré pozostávajú z vtipných replík, z rôznych slovných hračiek, paródii a parafráz, napr.: „Kde bolelo, tam bolelo. Bol deň ako každý tretí. Či druhý. V dedine Ťarchová žila jedna ťarchavá žena.“ Komicky pôsobí popretkávanie drsnej reči poetickými často až patetickými citátmi z diel slovenskej literatúry, napr. Jánošík odpovedá na Aničkino vyznanie a cituje Sládkovičovu Marínu: „*Ja sladké túžby, túžby po kráse spievam peknotou nadšený. Alebo keď matka hovorí o smrti Jánošíkovho otca: „... No nedožil sa toho krásneho dňa, keď si pravda sadne za stôl jeho ľudu“*, v závere parafrázuje citát z Bottovej smrti Jánošíkovej.

V diele autor využíva hromadenie slov, čo je charakteristický prvok absurdnej drámy. Časté sú skupiny slov, hromadenie ktorých vzniká na základe asociácií. Napr.: Keď otec rozpráva Jánošíkovi ako ich vrchnosť utláča, najprv začne vymenúvať to, čo je naozaj charakteristické pre nevoľnícky život: „*Dane, desátky*“ pomenovanie poplatkov vyvolá asociáciu s názvami kariet „*dolnýci, králi, esá*“, alebo mená členov Jánošíkovej družiny vyvolajú asociáciu s menami známych slovenských hercov: „*Ernest Surovec, Elo Romančík, Ilčík a Ctibor Filčík*“.

Časté sú paródie známych ľudových prísloví, porekadiel, pranostiky, piesní, ale aj populárnych šlágrov 70. rokov a politických hesiel: „*Prišiel na bielom koni ako Martin a takto mi zašepkal do uška: Anička, dušička nekašli.*“ – „*To je koza rohatá, večne býva ožratá.*“ – „*Zbohem, láske nech mne jít, bude klid*“, čo bola populárna pieseň Waldemara Matušku tých čias. Namiesto socialistického hesla: „Ja som baník, kto je viac?!“ Jánošíkov otec hovorí: „*Ja som otýc, kdo je vác?*“ Štepka nepredstavuje **Jánošíka podľa tradície ľudovej slovesnosti, v ktorej tento ľudový hrdina býva zobrazený ako smelý pomstiteľ krívd, odvážny bojovník za slobodu, ale ako obyčajného človeka, ktorému sa vôbec nechcelo stať hrdinom najradšej by bol zostal doma a iba horko–ťažko ho prehovorili, aby sa stal zbojníkom**. Keď matka vyprevádza Jánošíka do hôr berie z pitvora pušku so známym gestom: „Chod!“, ktoré Štepka prevzal z Čapkovej hry Matka – situácia, keď matka posielala svojho najmladšieho syna do vojny, lebo už bojujú aj deti. Ani uvažovanie Jánošíka nie je hrdinské: „*Ja mám byť chlap, ja mám byť hrdina? Ja mám byť vzor? Vy sa budete doma vyvaľovať v duchnách – a ja zatiaľ prídem o obličky! Ja nechcem byť hrdina, chcem sa vyučiť za normálneho človeka ...*“, „...300 rokov bude žiť zo mňa táto literatúra – a ja ani tridsať...“

Zbojník Uhorčík je zasa zobrazený ako nežný, sladkasto jemný muž, ktorý rozpráva zoženšteným hlasom, čo je opakom surového zbojníka Jánošíkovej družiny.

Autor v replikách vtipne kombinuje tradičné repliky zbojníkov s výrazmi svojej doby. Keď Jánošík s Uhorčíkom prepadnú urodzenú paničku s dcérou, žiadajú: „*Stoj. Bohu dušu a nám dukáty. A ty, stará občiansky*

*preukaz!“ Ženské obete prepadnutia sa k zbojníkom správajú podobne ako v diele Petra Jaroša Pacho - hybský zbojník. Madam 1 nadšene vzdychá: „Mamička, tak toto sú zbojníci? Bože aké krásne kroje majú.“ a jej matka Madam 2 s pochopením odovzdáva zbojníkom svoje drahocennosti: „Aha, mám tu krásny prsteň, pašovaný brilliant...“ Výsmechom **socialistického spôsobu života** sú repliky týkajúce sa socialistickej pracovnej morálky. Jánošíkova matka si kladie otázky: „... Robíme celých osemnásť hodín? Nedalo by sa viac? ... A čo poriadok na pracovisku? Zavše nemáme batôžky na pravom mieste.“*

Typicky pre Šteпку je aj spôsob, ktorým v epilógu aktualizuje celú hru. Z **epilógu** vyplynie, že celá hra je podobenstvom na súčasných ľudí. Ukáže sa, že predstavitelia Jánošíka a Uhorčíka ušli z psychiatrického ústavu a keď ich ošetrovateľ nájde, Jánošík mu vysvetľuje: „*Tuto je ústav, tu sme my chovanci, takto je ohrada a tam sú správanci. Chovanci sa pozerajú na správancov a správanci na chovancov. A my sme im hrali náš kus, aj vás sme v ňom videli, aj pani kuchárku, aj tú novú sestričku zo zdravotnej... všetkých sme v tom videli.*“ Obaja dostanú opäť nemocničné pyžamové kabátiky a ošetrovateľ dovolí Jánošíkovi povedať na záver posledný vetu z hry, ktorú si sami napísali. Ide o známu repliku Jánošíka, vyslovenej pod šibenicom: „*keď ste si nás upiekli, tak si nás aj vedzte...!*“ Taký je koniec legendy .

Hra je príťažlivá tým, že udržiava v divákoch dojem ochotníckeho divadla, čo autor dosahuje naivným jazykom postáv a naivným prístupom k realite. Paródie žánrov ľudovej slovesnosti, ale aj politických hesiel vyvolávajú smiech. Dobrú náladu vytvárajú aj vtipné pesničky, ku ktorým zložil hudbu Milan Markovič – patril k spoluzakladateľom RND.

25) Lyrika ako literárny druh – typy a žánre.

Lyrika

LYRIKA: názov vznikol z antického slova lýra, ktoré označovalo hudobný nástroj, pomocou ktorého Gréci sprevádzali svoje piesne. Rozlišujeme prírodnú, sociálnu, politickú, ľubostnú a reflexívnu.

Charakteristické znaky:

- rytmus, príp. verš
- nedejovosť
- monologickosť
- obraznosť
- opis, reflexia

Žánre: pieseň, óda, hymnus (chvála), elégia (žalospev) ...

óda

Lyrický žáner, ktorý vyniká nadnesenosťou, pátosom. Óda je adresovaná nejakej významnej osobnosti. Básnik sa v nej oslavným spôsobom vyjadruje a vyslovuje o významnej téme. Charakterizuje ju isté vzrušenie, nadšené city, vzletná forma a sviatočnosť prejavu.

hymna

Lyrický žáner - druh ódy. Pôvodne prostredníctvom nej velebili bohov a dodnes má charakter velebenia a chvály. V hymne dominuje slávnosť, oslavnosť, ospevovanie zvoleného objektu, pričom subjekt tvorcu sa odsúva do pozadia.

elégia

Lyrický žáner smutného a melancholického ladenia. Charakteristickým pre elégiu je väčší rozsah a vysoký štýl.

epitaf

Nápis na náhrobnom kameni alebo na soche zobrazujúcej mŕtveho.

epigram

Lyrický žáner stručne a duchaplne vyjadrujúci nejakú životnú pravdu. Obyčajne ide o satirickú báseň. Je v ňom zhustených veľa myšlienok. Môže sa vyskytovať aj na náhrobných kameňoch ako epitaf.

balada francúzska

(villonská) Lyrická báseň zložená z troch strof, s rozsahom veršov od 7 do 12, a záverečného poslania. Na konci každej strofy sa opakuje refrén.

pieseň

Najrozšírenejší typ básne, spravidla spájajúci poéziu s hudbou. Je základným útvarom ľudovej poézie a zároveň najjednoduchšou formou umeleckej poézie.

ľudová pieseň

Súhrnný názov pre lyrické, lyrickoepické a niekedy aj pre epické žánre ľudovej slovesnosti. Vyznačuje sa všetkými znakmi folklóru: kolektívnosť, ústne šírenie, neznámy autor. Patria sem uspávanky, trávničky, balady a historické piesne.

lyrickoepická báseň

Veršovaná skladba, ktorá vzniká vzájomným prelínaním lyrických a epických prvkov. Nad dejom dominuje autorov vzťah k nemu (k deju) a presadzujú sa subjektívne a reflexívne prvky. Takže sa vnášajú do epického jadra prvky zachytávajúce duševný stav človeka, jeho reflexie, opis prírody, atď.

báseň v próze

Malý lyrický útvar s formálnymi vlastnosťami prozaického diela. Vyjadruje pocity, nálady, duševné stavy bez verša a ostatných formálnych znakov lyrických textov (rým, strofy, atď.). Svojou vnútornou stavbou sa však približuje k lyrickým textom, pretože používa trópy a figúry. Lyrickosť spočíva hlavne v neprítomnosti deja a vo zvýšenej subjektívnosti diela.

pásmo

Žáner modernej poézie vyznačujúci sa väčším rozsahom a polytematickosťou. Podstatné znaky pásma sú: zdôrazňovanie básnickej obraznosti a voľné radenie zdanlivo nesúvislých tematických celkov, ktoré zjednocuje iba ústredná téma. Pásmo je obrazom myšlienkového pochodu človeka, založeného na stálych prechodoch z jednej tematickej oblasti do druhej.

kaligram

Grafické usporiadanie básnického textu s estetickým zámerom.

26) Epika ako literárny druh, žánrové formy veršovanej a neveršovanej epiky, ich charakteristika.

Znaky epiky: môže mať formu veršovanú i neveršovanú, teda prozaickú, dnes prevláda prozaická forma, je dejová, prevláda minulé čas, dialogickosť, slohový postup rozprávanie, miesto obraznosti hovorovosť.

Epické

Báj: nazýva sa aj mytológia. Témou bájí je život bohov, vznik sveta, pôvod človeka, zvierat, rastlín. Najznámejšie sú grécke báje.

Bájka: vymyslený príbeh s ponaučením. Zvieratá a neživé predmety konajú a hovoria ako ľudia. Dej sa podáva ako alegória. Môže byť prozaická alebo veršovaná. Zakladateľ Ezop.

Balada: epický žáner so smutným, pochmúrnym dejom, tragickým záverom, dej sa stupňuje, môžu vystupovať nadprirodzené bytosti. Vyskytuje sa refrén, zveličovanie (hyperbola). Balada vznikla v stredoveku, umelá v romantizme: Kráľ, Botto.

Epos: pred románom najreprezentatívnejší žáner epiky. Eposy môžu byť hrdinské (Svatoopluk od Hollého), duchovné, teda náboženské (Božská komédia) a iné. Kompozícia: propozícia, invokácia, predstavenie bojovníkov, opis boja, deus ex machina, čiže zásah bohov do deja, na záver je ponaučenie. Postavy sú nadprirodzené bytosti, bohovia, polobohovia, osoba s výnimočnými vlastnosťami. Eposy sú veršované, teda vo viazanej forme.

Kronika: stredoveký žáner, vyznačuje sa chronologickým radením historických udalostí bez opisu príčin. Niet tam umeleckého zámeru, ani hodnotenia, len fakty.

Legenda: stredoveký veršovaný alebo prozaický žáner s náboženskou tematikou. Obsahuje životné príbehy svätcov, sú tam zázračné prvky. Hlavná postava svätec, ktorý veľa trpí. Moravsko-panónske legendy, Legenda o svätom Svoradovi a Benediktovi.

Novela: epický žáner stredného rozsahu, má málo postáv, rozpráva iba jednu udalosť, dej odráža každodenný život, namiesto výnimočnosti všednosť. Na konci pointa. Zakladateľ Boccaccio.

Poviedka: epický žáner malého alebo stredného rozsahu. Spracúva iba jednu udalosť a má jednu zápletku. Postavy sa nemenia, rozprávač často rozpráva v 1. osobe. Kafka Premena.

Román: žáner veľkej epiky. Prevažujú dejové zložky, veľa postáv, zložené vzťahy medzi nimi. Počiatky románu sú v antike, ale medzníkom je renesancia: Rabelais (Rablie) Cervantes (servantes). Pikareskný román – hlavná postava šibal, vyznačuje sa podnikavosťou, putuje od jedného pána k druhému a prechádza im cez rozum. V 18. storočí vznikol výchovný a filozofický román (Voltaire). V 2./2. 19. storočia psychologický (Dostojevskij). Vrchol v 19. st. Balzacove romány. V 20. st. moderné romány: Kafka, Joyce, Proust. V 2./2. 20. st. postmoderné romány: Eco, Kundera atď.

Romány môžu byť: historické, zo súčasnosti, utopické (zasadené do budúcnosti). Podľa témy môžu byť: rodinné, sociálne, dedinské, spoločenské.

Podľa kompozičných princípov: denníková forma, vo forme listov, cestopisný atď.

27) Podstata humoru/komiky, satiry, irónie, paródie, čierneho humoru. Literárne diela, v ktorých sa uplatňuje humor.

Satira je báseň, próza alebo dráma vysmievajúca sa nedostatkom a chybám spoločnosti alebo tiež individuálnym ľudským pokleskom a chybám. Na rozdiel od zhovievavého humoru je to tvorba odsudzujúca, kriticky hodnotiaca zobrazované javy, s ktorými sa autor nestotožňuje, odmieta ich..jedovatý výsmech je najvyšším stupňom humoru a nazýva sa **sarkazmus**. charakteristickým pre sarkazmus je cynizmus a nenávisťný postoj autorom nijak nezastieraný. ironické vyjadrenia môžu pôsobiť ešte priateľsky a dobromyseľne, ale nie v sarkazme.

irónia je spôsob zosmiešnenia vyjadreného využitím slov opačného významu. hovoríme pozitívne, ale myslíme to ináč.. výsmech skrytý za predstieranú vážnosť, výrok, ktorý zámerne vyjadruje opak mysleného.

paródia je zosmiešnenie literárnych postáv, štýlov a diel. tento žáner napodobňuje určité literárne dielo zvýraznením niektorých typických jeho rysov.

čierny humor je humor, pri ktorom zdrojom komična sú nepredstierané nehody a ťažkosti. zdrojom komického efektu je kontrast medzi šokujúcou a tragickou povahou skutočnosti a spôsobom akým o nej hovoríme. témy a udalosti, ktoré sú štandardne považované za tabu sú opisované v nevhodne nevážnom, prípadne satirickom a humornom podtóne. humor samotný však nepopiera ich závažnosť.

diela kde sa uplatňuje humor – soirée, jááánošík, dômyslený rytier don quijote de la mancha, osudy dobrého vojakašvejka, lakomec, valaská škola mravúv stodola, kocúrkovo, statky – zmätky, ťapákovci, keď báčik z chochoľova umrie

28) Konflikt – harmonický a neharmonický spôsoby riešenia konfliktov v konkrétnych literárnych dielach.

Typy konfliktov

Podľa rozsahu sa konflikt delí na:

1. **intrapersonálny** – je vnímaný jednotlivcom ako konflikt vnútorný. Väčšinou predstavuje rozpor medzi požiadavkami, ktoré okolie kladie na jednotlivca. Vnútorný konflikt môže vzniknúť aj pri morálnych a etických dilemách.
2. **interpersonálny** – vzniká medzi dvoma jednotlivcami a líši sa podľa vzťahu formálnej závislosti medzi účastníkmi konfliktu. Na medziľudský konflikt vplyvajú faktory ako napr. osobnostné a povahové črty, štýl vedenia ľudí, komunikácia, rozhodovacie moci a pod.. Tento typ konfliktu je najbežnejším prejavom konfliktu na pracovisku.
3. **intraskupinový** – je jedným z prejavov skupinovej dynamiky a môže mať na skupinu deštrukčný vplyv. Veľakrát je len bežným prejavom fungovania skupiny alebo tímu, nakoľko je zvýšená komunikácia medzi členmi.
4. **interskupinový** – vzniká medzi väčšími skupinami aj vo svojej podstate najkomplexnejší, lebo naň vplyva najväčšie množstvo vnútorných a vonkajších činiteľov a ako taký sa musí pozorne riešiť. Na dynamiku skupín vplyva konflikt tak, že umocňuje vnútro skupinovú kohéziu, podporuje pocit spolupatričnosti medzi členmi a umožňuje členom skupín jednoduchšie sa identifikovať so skupinou.

Podľa toho aký má konflikt dopad na organizáciu ho členíme na:

1. **pozitívny** – je taký, ktorý inšpiruje ku zmene a podnecuje výmenu názorov aj súťaživosť a ako taký prispieva k progresu. Účastníci tohto konfliktu sa snažia nájsť riešenia a aktívne sa zúčastňujú na zmene, ktorú konflikt vyprovokoval. Poukazuje na chyby a nedostatky a má pozitívny prínos pre ľudí a pre sociálne prostredie, v ktorom sa jeho účastníci nachádzajú. Príkladom môžu byť vedecké tímy alebo krúžky kvality
2. **negatívny** (deštrukčný či dysfunkčný) – podnecuje súťaživosť medzi zúčastnenými stranami, narúša vzťahy a dôveru medzi stranami a spôsobuje frustráciu zúčastnených strán, stagnáciu a zníženú produktivitu práce na pracovisku. Vyvoláva nezdravú súťaživosť a vedie k tomu, že zúčastnené strany nie sú ochotné spolu komunikovať a pracovať. V prípade, že na pracovisku tento typ konfliktu prevláda, môže viesť k výraznému dlhodobému poklesu produktivity, pracovnej nespokojnosti a k nízkej až nulovej motivácii.

Konflikt – Antigona

29) Literárne pojmy postava a rozprávač – typy.

Typy rozprávačov

- rozprávač je zväčša autor
- autor nás uvádza do deja
- rozprávač je v každom diele
- je sprostredkovateľ medzi rozprávačom a príbehom a je nositeľom rozprávania
- je blízky autorovi
- väčšinou je s ním totožný, v diele často vystupujú s odlišnou tvárou

Poznáme 4 základné typy rozprávača

Autorský rozprávač - vševediaci

- klasický rozprávač v klasickom románe, všetko vie, všetko pozoruje , pozná vonkajší príbeh ako aj vnútorný svet postáv
- nazýva sa tiež VŠEVEDIACI rozprávač(3.os.,sg, min. č.)

Personálny rozprávača

- dosť podobný autorskému, ale je ohraničený jedinou postavou, prostredníctvom ktorej vidí svet postavy
- nekomentuje vnútorné prežívanie ostatných postáv (3.os, sg, min. č.)

Priamy rozprávač

- typický viditeľný rozprávač, je to jedna z postáv diela, väčšinou rozpráva svoj vlastný príbeh, alebo je svedkom, účastníkom deja , môže byť hlavnou postavou , vyjadruje SVOJE vnútorné prežívanie , ostatné postavy charakterizuje iba navonok (1.os,sg, min. Alebo prítomný čas)

Rozprávač „oka kamery“

- je zameraný na vonkajšie znaky, črty, činy postáv, vôbec sa nezaujíma o vnútorné prežívanie, všíma si iba neverbálnu komunikáciu (mimiku, gestá), snaží sa to preniesť do dialógov
- tento typ rozprávača sa snaží byť zážitkový, viacvýznamový- dáva priestor čitateľovi dotvárať si vnútorný svet postáv

Spoločlivý rozprávač je ten , kto súhlasí s autorom, čitateľ mu verí a dokáže sa s ním stotožniť

- Nespoločlivý (falošný)** nerozpráva v duchu autora, je s ním v rozpore
môže to byť napr.: - dieťa alebo človek, ktorý má iný vek ako ľudia v príbehu
- má predsudky voči rase, triede, pohlaviu
 - má nízku inteligenciu
 - trpí halucináciami, je drogový závislý
 - má osobnostné chyby(patologický hráč, trpí narcizmom)

Pásmo rozprávača sa realizuje

- **rozprávacími pasážami**
- rozprávania oboznamuje čitateľa s príbehom a udalosťami, väčšinou si zachováva časovú postupnosť

- rozprávanie môže byť : - objektívne - rozprávač podáva príbeh nezaujato
- subjektívne - vyjadruje svoj vzťah k deju, postavám

- **opisnými pasážami**

- oznamuje čitateľa s vlastnosťami postáv, opisom vecí, prírodnými javmi, prostredím
- využíva sa tu charakteristika alebo opis

- **úvahovými pasážami**

- oboznamuje čitateľa s nejakým problémom, ktorý objasňuje buď rozprávač, alebo iná postava

30) Typy literárnych postáv – obdobia a diela.

Literárne postavy:

Dráma:

- treba si potrpieť na vyjadrovanie postavy (dialógy, monológy), pretože len cez ne sme schopný spoznať charakter a uveriteľnosť postavy
- pomôckou sú aj schematické poznámky (konanie postavy)

Epika:

- dialóg nie je natoľko nutný, pretože charakter postavy môže vyjadriť aj rozprávač

1. idealizovaný typ postavy

- *stredovek*: pracovitý, modliaci sa človek, svätec
- *humanizmus a renesancia*: inteligencia
- *romantizmus*:

J. Botto: **Smrť Jánošíkova**

- nepremožiteľný a silný hrdina
- hyperbolizácia: ľudia vnímajú hrdinu pozitívne, pretože im pomôže a môžu sa na neho spoľahnúť. Vlastnosti hrdinu sú zveličené
- spis z realistického obdobia by Jánošíka opísal ako nevoľníka, ktorý utečie k zbojníkom a utýraný zomiera na dereši
- romantizme bol potrebný silný hrdina, ktorý symbolizoval nádej

A. Sládkovič: **Detvan**

- postavy: Martin, Elena, Matiaš – idealizácia
 - Martin sa prizná kráľovi, že zabil jeho sokola
 - Elena je verná a odmieta prsteň i ponuky od cudzieho muža (kráľ)
 - Matiaš ako spravodlivý panovník, ktorý odmení Martina za smrť zbojníka, ktorý sužoval ich okolie.
- Nepotrestá ho za zabitie svojho sokola

2. charakterový typ postavy

- *klasicizmus*: v postave je skoncentrované veľké množstvo osobnostných vlastností, ktoré sú spojené jednou dominantnou charakterovou črtou

Molière: **Lakomec**

- charakterová črta: lakomosť
- osobnostné vlastnosti odvíjajúce sa od charakterovej črty:
 - .zlý otec (nezáleží mu na šťastí svojich detí. Chce ich dať do manželstiev bez lásky, aby nemusel platiť veno)
 - .úžerník
 - .šetrí sám na sebe, nehovoriac o ostatných ľuďoch
 - .paranoje (bojí sa, že ho chce niekto okradnúť. Veľmi sa bojí o svoju truhličku s peniazmi)

3. sociálny typ postavy

- postava je zaradená do sociálneho prostredia a je s ním spätá
- má viaceré vonkajšie aj vnútorné vlastnosti, ktoré sú typické pre danú spoločenskú skupinu, na ktorú autor upriamil svoju pozornosť

M. Urban: **Živý bič**

- notár Okolický: má vyššie postavenie ako prostý dedinčania a uvedomuje si, že ľudia potrebujú jeho pomoc. Rozhodne sa svoje postavenie zneužiť a tak znásilní Evu, ktorá prosí o vyreklamovanie Adama

J.C. Hronský : **Jozef Mak**

- Jozef Mak: človek milión, prostý dedinčan, ktorému Boh udelil do vienka ukrižované ruky

M. Kukučín: **Dom v stráni**

- Katica: snaha o lepšie postavenie v spoločnosti, pritom na to nebola vhodná. Oplýva závišťou a hnevom

M. Kukučín: **Keď Báčik z Chochoľova umrie**

- Aduš Domanický: nemá nič, je skrachovaným zemanom, ale radšej vráti ukradnutý desiatok, než by mal poškodiť miesto odpočinku svojich blízkych

